

Vanhemmuuden tukeminen ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjauksen avulla lapsi- ja perhepalveluissa

Kirjallisuuskatsaus

Salla Siltasalmi & Katja Toffer

Opinnäytetyö AMK

Kesäkuu 2021

Terveys- ja hyvinvointiala

Sosionomi AMK

Toffer, Katja & Siltasalmi, Salla

Vanhemmuuden tukeminen ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjaamisen avulla lapsi- ja perhepalveluissa

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. **Kesäkuu 2021**, 41 sivua.

Terveys- ja hyvinvointialat. Sosionomi. Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Verkkojulkaisulupa myönnetty: kyllä

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata ja tuottaa tietoa, miten vanhemmuutta voidaan tukea ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjauksen avulla. Ratkaisu- ja voimavarakeskeistä työtettä voidaan hyödyntää monenlaisissa toimintaympäristöissä, joissa kohdataan lapsia, vanhempia ja perheitä, joten opinnäytetyön konteksti ei sijoitu vain yhteen toimintaympäristöön vaan yleisesti ottaen lapsi- ja perhepalveluihin. Opinnäytetyötä tarkastellaan ohjaajan näkökulmasta. Tavoitteena on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla esittää tietoa vanhempien ja perheiden parissa työskenteleville sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille ja ammattilaisille sekä muille, jotka haluavat syventää tietoa ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjauksen hyödyntämisestä osana vanhemmuuden tukemista ja vahvistamista.

Tutkimus toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, jonka teoriaosuuden tietoperusta ja tutkimusaineisto kerättiin suomalaisista ja englanninkielisistä hakukoneista ja tietokannoista. Katsaukseen valikoitui viisi tutkimusta, joissa oli tutkimuskysymykseen olennaisesti liittyvää tietoa. Aineiston analyysinä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jossa teemoittelun avulla jäsennetyt tutkimustulokset ovat selkeästi luettavissa.

Tulokset osoittavat ratkaisu- ja voimavaralähtöisen ohjauksen olevan asiakasta kunnioittava ja voimavarat huomioonottava, jossa keskitytään tulevaisuuteen ja positiivisiin asioihin menneiden ja negatiivisten asioiden sijaan. Tausta-ajatuksena ovat asiakaslähtöisyys, empaattisuus ja tasa-arvoisen asiakassuhteen luominen, joka on pohja hyvälle yhteistyölle ja tulosten saavuttamiselle. Menetelminä on käytetty poikkeus-, ihme- ja asteikkokysymyksiä sekä motivoivaa haastattelua, sekä muita keinoja, joilla ohjaaja voi johdatella keskustelua ratkaisu- ja voimavaralähtöiseen suuntaan.

Johtopäätöksenä on ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjaustyylin olevan myös ohjaajille mielekkäämpi vaihtoehto, kuin ongelmakeskeinen tapa. Tämä on hyvänä pohjana asiakassuhteen luomiselle. Ratkaisu- ja voimavarakeskeiset ohjausmenetelmät tuovat myös konkreettisia vaihtoehtoja ohjaajan työhön. Tulosten perusteella voi myös todeta ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjaamistavan käyvän erilaisiin tilanteisiin ja sitä voi myös soveltaa aina tilanteeseen sopivaksi. Ei ole kyse siis tiukkaraamisesta eri menetelmien käyttämisestä, vaan tärkeintä on sisäistää ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ajattelutavan malli asiakastyössä.

Avainsanat (asiasanat)

vanhemmuus, ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys, ratkaisu- ja voimavaralähtöisyys, ohjaus, menetelmät, lähestymistapa, ohjaaja, kirjallisuuskatsaus

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

Esim. opinnäytetyön liitteen salassapitoperuste, ks. raportointiohjeen luku 4.1.2

Siltasalmi, Salla & Toffer, Katja

Supporting parenthood through solution and resource-focused counseling in child and family services

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, June 2021, 41 pages.

Health and welfare. Degree programme in Social Services. Bachelor's thesis.

Permission for web publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The purpose of the thesis is to describe and produce information on how parenting can be supported with solution and resource-focused counseling. The solution and resource-focused approach can be utilized in a variety of operating environments where children, parents and families are encountered, so the context of the thesis lies not only in one operating environment but in general in children's and family services. The thesis is examined from the supervisor's point of view. The aim of the descriptive literature review is to provide information to social and health students and professionals working with parents and families, as well as others who want to deepen their knowledge of the use of solution and resource-focused counseling as part of parenting support and empowerment.

The study was carried out as a descriptive literature review, the theoretical basis and research material of which were collected from Finnish and English-language search engines and databases. Five studies were selected for the review, which contained information relevant to the research question. Data analysis was based on data-driven content analysis, in which the research results structured with the help of thematic design can be clearly read.

The results show that solution and resource-focused counseling is respectful of the customer and resource-oriented, focusing on the future and positive things instead of past and negative things. The underlying idea is customer orientation, empathy and the creation of an equal customer relationship, which is the basis for good cooperation and the achievement of results. The methods used are exception, miracle and scale questions and motivational interview, as well as other means by which the counselor can lead the discussion in a solution and resource-focused direction.

The conclusion is that a solution and resource-focused counseling style is also a more meaningful option for counselors than a problem-oriented approach. This is a good basis for building a customer relationship. Solution and resource-focused counseling methods also bring concrete alternatives to the counselor's work. Based on the results, it can also be stated that the solution and resource-focused counseling method applies to different situations and can also always be applied to suit the situation. Thus, it is not a matter of strictly using different methods, but the most important thing is to internalize the solution and resource-focused way of thinking in customer work.

Keywords/tags (subjects)

solution and resource-focused, solution and resource-based, counselling, method, approach, counselor

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Lapsi- ja perhepalvelut	4
2.1	Lapsen hyvinvointi	4
2.2	Vanhemmuus lapsiperheen arjessa	7
2.3	Lapsiperheiden varhainen tuki	10
2.4	Lapsiperheiden ja vanhemmuuden tukeminen	13
3	Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys	14
3.1	Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen näkökulma	15
3.2	Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen ohjaus	17
3.3	Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys vanhemmuuden tukemisessä	19
4	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	20
5	Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen toteutus	20
5.1	Tutkimusmenetelmä.....	20
5.2	Aineiston keruu.....	21
5.3	Aineiston sisällönanalyysi	23
6	Tutkimustulokset	25
6.1	Tilanteet, joissa ratkaisu- ja voimavarakeskeistä lähestymistapaa voidaan hyödyntää	25
6.2	Ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ajattelumallin ominaisuuksia	26
6.3	Ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjaamisen keinoja	28
7	Pohdinta ja johtopäätökset	31
7.1	Tutkimustulosten yhteenveto.....	31
7.2	Pohdinta.....	33
7.3	Kirjallisuuskatsauksen luotettavuus ja eettisyys.....	34
	Lähteet	36
	Liitteet	41
	Liite 1. Opinnäytetyöhön valitut tutkimusaineistot.....	41

Kuviot

Kuvio 1. Lasten positiivisen hyvinvoinnin osa-alueita (Poikolainen 2014, 17).....	6
Kuvio 2. Hyvään elämään kuuluvia asioita lasten määrittelemänä (Poikonen 2014, 13)	7
Kuvio 3. Lasten ja nuorten palvelujen kokonaisuus peruspalveluissa (Lastensuojelun arviointi 2015, 15).....	12

Taulukot

Taulukko 1. Erilaisia voimavaroja (Raatikainen ym. 2019, 112)	16
Taulukko 2. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit.....	21
Taulukko 3. Tutkimusten haku	23
Taulukko 4. Tutkimuksen pää- ja alateemat.....	24

1 Johdanto

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2019 Suomessa on ollut 558 302 lapsiperhettä (Tilastokeskus n.d), vanhemmuuden ja perheiden tukeminen koskettaa siis suurta osaa väestöstä. Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 korostaa ennaltaehkäisevän työn merkitystä lapsiperheissä, jonka tavoitteena on varhainen tuki ja ennaltaehkäisy. (Sosiaalihuoltolaki uudistuu 2015, 7.) Vuosina 2016-2018 Suomessa toteutettiin Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman hanke, jonka tavoitteiden mukaisia toimenpiteitä ja niiden juurruttamista jatketaan yhä. (LAPE-kärkihankkeen loppuraportti 2019; Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) 2021.) Opinnäytetyön aihe liittyy muutosohjelmaa ohjaaviin periaatteisiin, joiden keskiössä on vanhemmuuden voimavarojen vahvistaminen, lapsi- ja perhelähtöisyys sekä lapsen etu ja oikeudet. Perhepalvelujen painopistettä tavoitellaan yhä siirrettäväksi ennaltaehkäiseviin palveluihin, kuten perheiden varhaiseen tukeen, jossa vanhemmuuden tukeminen on keskeisessä asemassa. (Lasten ja perheiden palvelujen muutosohjelma (LAPE) n.d.)

Myös kunnissa on otettu huomioon ennaltaehkäisevän työn ja vanhemmuuden varhaisen tuen merkitys sekä vaikuttavuus tulevaisuuteen. Tämä on näyttäytynyt myös työharjoittelu- ja työpaikoilla, joissa esimiehet ovat korostaneet ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjaamisen merkitystä vanhemmuuden tukemisessa sekä kannustaneet työntekijöitä perehtymään ja kouluttautumaan ohjauskeinon käyttämiseen. Perheille tarjottavan varhaisen tuen on kerrottu tuottavan merkittäviä säästöjä koko yhteiskunnalle, niin yksilö-, yhteisö- kuin yhteiskuntatasolla tarkasteltuna. Vanhemmuuden tuki auttaa vanhempaa, mikä heijastuu lapsen ja koko perheen hyvinvointiin, mikä taas onnistuneena heijastuu koko yhteiskunnan hyvinvointiin. Opinnäytetyön aihe on siis ajankohtainen ja tärkeä. Lisäksi opinnäytetyön tekijät ovat kiinnostuneita vanhemmuuden tukemisesta; halu syventää omaa tietoa ja ymmärrystä ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjauksen käyttämisestä on lisääntynyt sosionomi (AMK) -opiskelun työharjoittelujaksoissa tulleiden keskustelujen pohjalta, joista ajatus opinnäytetyön tekemiselle alun perin on lähtöisin.

Tavoitteena on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla kuvata ja tuottaa tietoa, miten vanhemmuutta voidaan tukea ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjauksen avulla. Opinnäytetyössä ei oteta kantaa vanhemmuuden tai perheiden moninaisuuteen, vaan vanhempana pidetään lapsen kanssa samassa taloudessa asuvaa huoltajaa, joka vastaa lapsen kasvusta ja kehityksestä. Ratkaisu- ja voimavarakeskeistä työtettä voidaan hyödyntää monenlaisissa erilaisissa toimintaympäristöissä,

joissa kohdataan lapsia, vanhempia ja perheitä, joten opinnäytetyön konteksti ei sijoitu vain yhteen toimintaympäristöön. Näkökulma on ohjaajan roolissa. Opinnäytetyön tavoitteena on kuvaillevan kirjallisuuskatsauksen avulla lisätä tietoa vanhempien ja perheiden parissa työskenteleville sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille ja ammattilaisille sekä muille, jotka haluavat syventää osaamistaan ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjauksen hyödyntämisestä osana vanhemmuuden tukemista ja vahvistamista.

Vanhemmuuden tukemisessa lähtökohtana on lapsen hyvinvointi. Teoriaosuudessa on pohdittu, mistä lapsen hyvinvointi koostuu ja millaisena lapsiperheen arki näyttäytyy sekä millaista tukea tarvitaan. Keskeisenä käsitteenä on ratkaisu- ja voimavaralähtöinen työskentely, ja sen kuvaaminen on aloitettu kertomalla mitä ratkaisu- ja voimavaralähtöisyys tarkoittaa. Tämän jälkeen on avattu tarkemmin minkälaisia näkökulmia se sisältää ja miten se näkyy ohjaamisessa, minkä jälkeen on vielä kuvattu, mitä se tarkoittaa vanhemmuuden tukemisessa.

2 Lapsi- ja perhepalvelut

Kunnat tarjoavat perheille erilaisia lakisääteisiä (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 1 §, 6 §) palveluja ja ohjaamista tukemaan vanhempia lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Näitä palveluja ovat varhaiskasvatus, esiopetus sekä aamu- ja iltapäivätoiminta, neuvolat, kasvatus- ja perheneuvonta, lastensuojelu, adoptio, terveystalot, lapsen huoltajuuteen, elatukseen ja isyyden tunnustamiseen liittyvät palvelut sekä perhekeskukset. (Palvelut perheille n.d.) Vanhemmuuden tuki ja lapsen etu olivat Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa ensisijaisia. Myös painopisteen siirtäminen ennaltaehkäiseviin ja varhaisen tuen palveluihin vahvistettiin. Tavoitteena oli myös perheiden omien voimavarojen vahvistuminen. (Hastrup 2019, 6.)

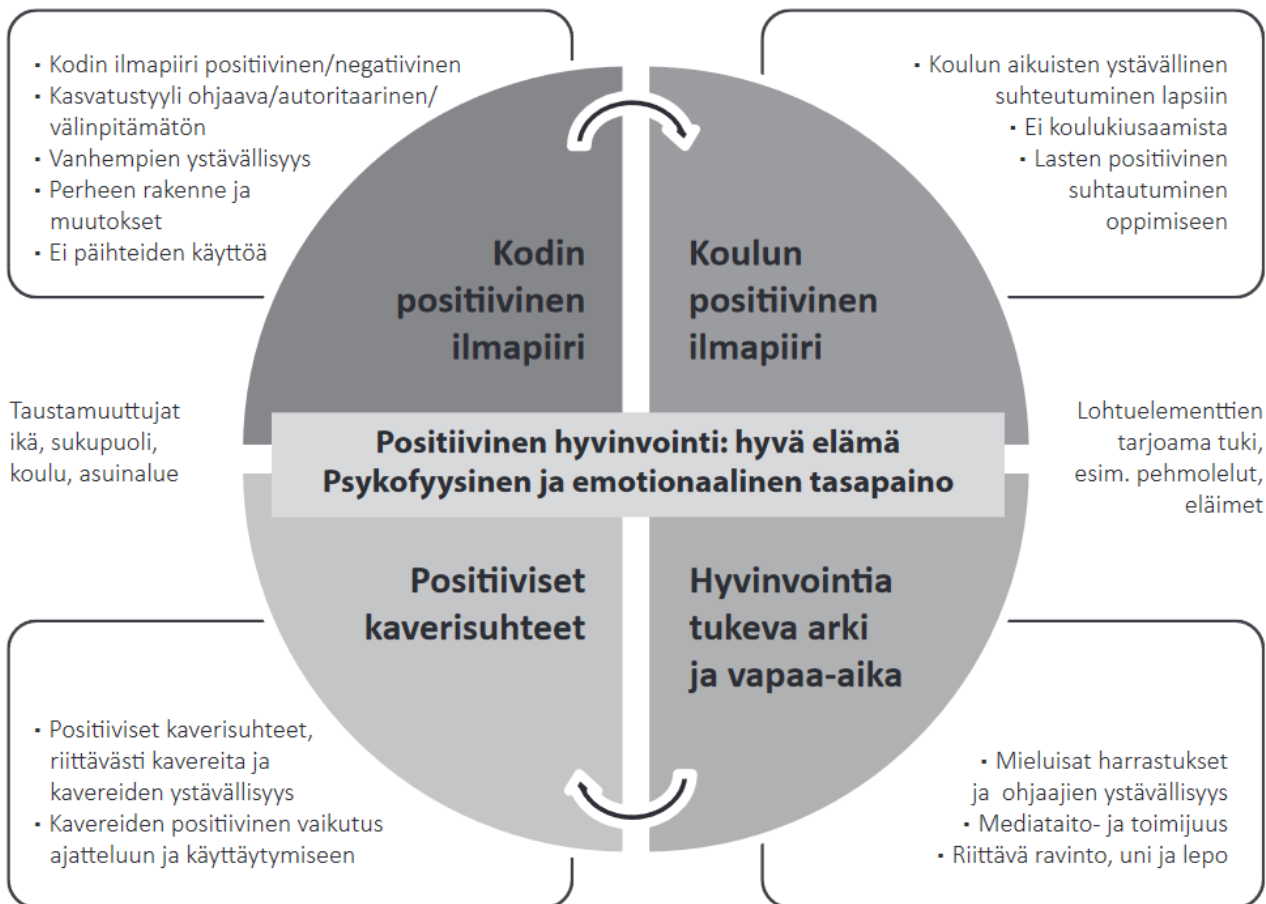
2.1 Lapsen hyvinvointi

Jokainen meistä syntyy tietynlaiseen yhteiskuntaan, perheeseen ja kulttuuriin, jossa vuorovaikutuksessa oleva ympäristö vaikuttaa yksilön kasvuun ja kehitykseen. Selviytyäkseen meistä jokainen tarvitsee hoivaa ja huolenpitoa turvalliselta aikuiselta. (Vilen, Vihunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen & Kurvinen 2006, 12.) Nämä ovat asioita, jotka vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen eri tavalla lapsen kasvaessa iällisesti vanhemmaksi, joten vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta, lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutustaitojen tukeminen on ensisijaisen tärkeä asia. Myös

Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä ja Virolainen (2012, 139-140) tuovat esille emotionaalisen tuen merkityksen yksilön hyvinvoinnille. Lapsen on välttämätöntä saada hoitoa ja huolenpitoa sekä rakkautta kodissa, jossa hän asuu. Sosioemotionaalinen kompetenssi kehittyy ja vahvistuu prosessinomaisesti koko ajan lapsen kasvaessa.

Lapsiperheiden kanssa työskentelevillä ammattilaisilla on oltava kyky tunnistaa kohtelu, joka on lasta syrjivä ja epäinhimillinen. Lapsen edun turvaaminen on ammattilaisten vastuulla. (Järvinen ym. 2012, 137.) Vanhemmuuden tukeminen on lapsen etu. Nurmen (2011, 6-7) mukaan lapsen etu liittyy vahvasti osallisuuteen ja lapsen osallisuus toteutuu vain, jos olosuhteet hänen kasvulleen ja kehitykselleen ovat suotuisat.

Lasten hyvinvointia mitataan ja seurataan erilaisten indikaattoreiden perusteella. Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksen (2011, 40) mukaan on kuusi eri ulottuvuutta, jotka kuvaavat lasten hyvinvointia; ”1. Materiaalinen elintaso 2. Terveys ja hyvinvointi 3. Koulu ja oppiminen 4. Turvallinen kasvuympäristö 5. Osallistuminen ja sosiaalinen toiminta 6. Yhteiskunnan tarjoama tuki ja suojele.” On olemassa myös Erik Allardtin kolmijako hyvinvoinnin ulottuvuuksista, ”having–loving–being/doing”, joka kertoo lapsen oikeuksista sekä inhimillisten perustarpeiden täyttämisestä. (Bardy 2013, 62.) Kuviossa 1. on esitelty hyvinvoinnin eri osa-alueita.

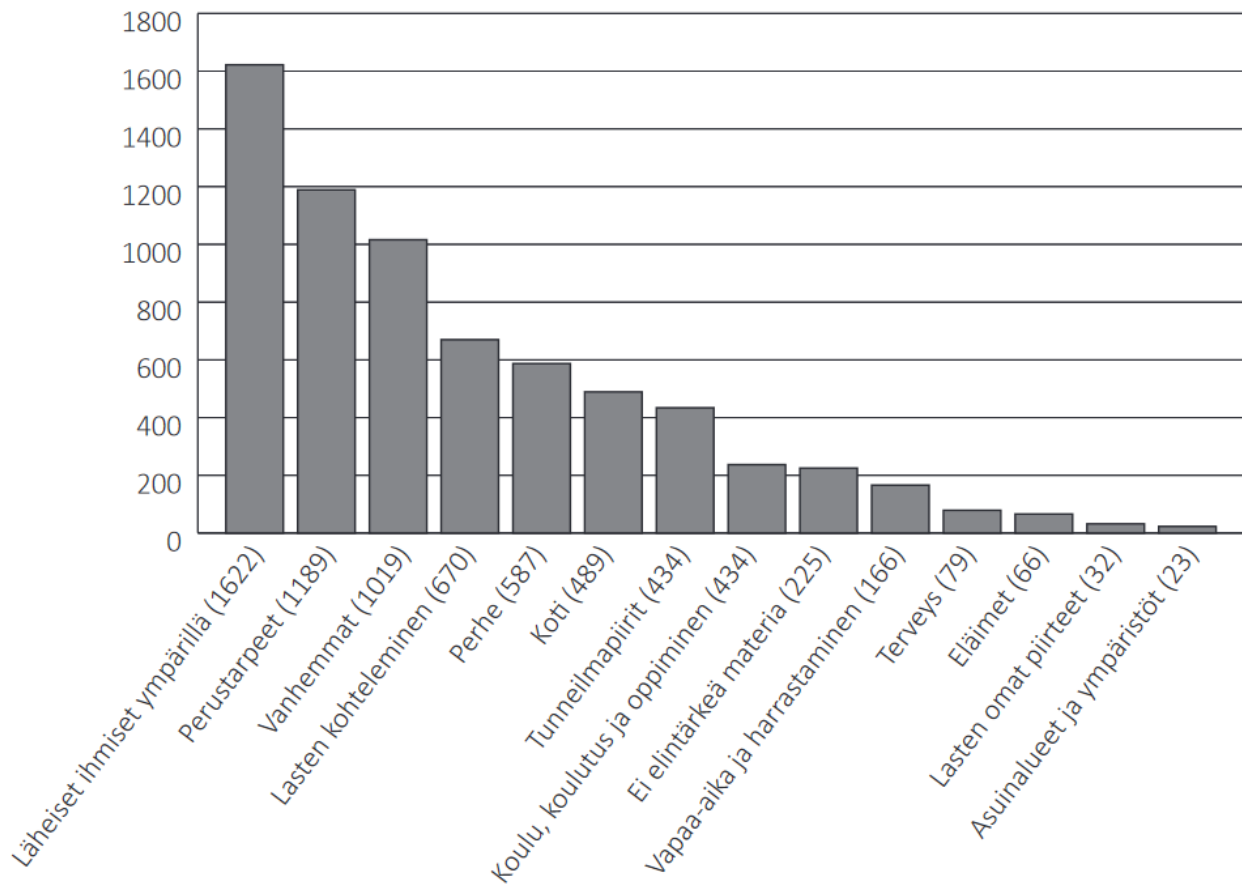
Kuvio 1. Lasten positiivisen hyvinvoinnin osa-alueita (Poikolainen 2014, 17)

On kuitenkin vaikeaa yksiselitteisesti tulkita, missä suhteessa nämä kaikki asiat vaikuttavat lapsen hyvinvointiin, ja mikä vaikuttaa mihinkin. Lahikaisen ja Paavosen (2011, 100-101) mainitsemien tutkimustulosten mukaan todetaan perhe-elämän ja vuorovaikutuksen laadun vaikuttavan lapsen hyvinvointiin merkittävästi, kuin taas taloudellisella hyvinvoinnilla taas ei välttämättä ole vaikutusta. Raution mukaan (2016) toisaalta tiedetään yleisesti köyhyyden olevan riskitekijä hyvinvoinnille, vaikuttaen negatiivisesti vanhemmuuteen, sosiaalisiin suhteisiin sekä yleisesti kodin ympäristöön ja sen resursseihin. Perhe on kuitenkin lapsen hyvinvoinnille yleensä keskeisin asia. (Rautio 2016, 25-26.)

Lapsen oman mielipiteen kuuleminen hänen omasta hyvinvoinnistaan on tärkeää. Hyve- hankkeessa päiväkotiympäristössä tätä lähdettiin pohtimaan lapsen voimavarojen kautta ja niiden vahvistamisesta lapsen ympäristössä. Tässä on tärkeänä osana lapsen kuuleminen, hänen toimintansa

havainnoiminen ja myös asioiden kirjaaminen, jotta nähdään mahdollisia muutoksia lapsen hyvinvoinnissa mutta myös havaitaan lapsen voimavarat. (Salmi & Lipponen 2013, 47-48, 50.)

Myös Poikolainen (2014, 17) on tutkimuksessaan kartoittanut lasten omia mielipiteitä siitä, mitkä asiat vaikuttavat heidän hyvinvointiinsa, ja jossa vanhemmuuden ja kasvatuksen merkitys hyvinvoinnille nousi vahvasi esille lasten mielipiteissä. Kuviossa 2. näyttäytyy, missä suhteessa eri asiat ovat tärkeitä lasten omasta mielestä.

Kuvio 2. Hyvään elämään kuuluvia asioita lasten määrittelemänä (Poikonen 2014, 13)

2.2 Vanhemmuus lapsiperheen arjessa

Tilastokeskus sekä Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 37) määrittelevät lapsiperheeksi perheen, jossa on alle 18-vuotiaita lapsia. Raatikainen, Rahikka, Saarnio ja Vepsä (2019, 153-154) kuvailevat, ettei perhe käsitteenä ole yksiselitteinen, koska perhetyyppejä on nykyaikana monenlaisia, perheen tu-

lee saada itse määritellä ketkä ovat perheenjäseniä omassa perheessään. Tavallisimman eli ydinperheen lisäksi perhetyyppinä on esimerkiksi yksinhuoltajaperheet, uusperheet, adoptioerheet, sateenkaariperheet ja monikulttuuriset perheet.

Vanhemmuuden määrittely sen sijaan on haastavampaa (Vilen ym. 2006, 86). Vilenin ja muiden (2010, 10) mukaan vanhemmuutta voidaan tarkastella eri näkökulmista; biologinen, psyykinen, juridinen tai sosiaalinen vanhemmuus. Tässä opinnäytetyössä ei oteta kantaa vanhemmuuteen tai vanhemmuuden ja perheiden moninaisuuteen, vaan vanhempana pidetään lapsen kanssa samassa taloudessa asuvaa huoltajaa, joka vastaa lapsen kasvusta ja kehityksestä. Kekkosen mukaan (2014, 43) vanhemmuuteen ei vain tulla, vaan siihen kasvetaan ja kypsytään ajan kanssa, vanhemmuus myös opettaa ihmistä monin eri tavoin lapsen kasvaessa ja kehittyessä vauvasta taaperoksi ja yhä edelleen.

Myös Karjalainen ja Kääriäinen (2012) kirjoittavat vanhemmuuden olevan laaja käsite. Vanhemmuuden päätehtävä on pitää huolta lapsesta. Lasten kasvattaminen kuuluu osana vanhemmuuteen, samoin kuin perustarpeista huolehtiminen lapsen arjessa. Vanhemmuuteen kuuluu paljon tehtäviä, jotka takaavat lapsen hyvinvoinnin, mutta se on myös lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutuksellinen ihmissuhde. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhde taas mahdollistaa lapsen kasvatuksen. (Karjalainen & Kääriäinen 2012, 20-22.) Myös Sihvonen (2016, 81) viittaa artikkelissaan siihen, että vanhemmuuden tukemisessa on kyse lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemisesta.

Kekkosen (2014, 34) mukaan vanhemmuus koostuu erilaisista osaamisista arjessa. Elämän opettaja, huoltaja, rajojen asettaja, rakkauden antaja ja ihmissuhdeosaaja ovat vanhemmuuden osa-alueita. Belsky (1984) toteaa vanhemmuuden olevan moniulotteista, johon kuuluu vaikuttavia tekijöitä ja niiden keskinäisiä yhteyksiä. Vanhemmuuteen kuuluvan eräänlaisia kehitysvaiheita, jotka vaikuttavat epäsuorasti vanhempana toimimiseen, vanhemman persoonallisuuden ja yleisen psyykkisen hyvinvoinnin kautta. Kehitysvaiheina pidetään suhdetta omaan puolisoon, vanhemman sosiaalisia verkostoja sekä työtä.

Helminen (2006, 18) kertoo, että vanhempien työväsymys koetaan raskaaksi perheen arjessa. Tämä saattaa pitkittyessään olla haitallista lapsen hyvinvoinnille. Työstä johtuva stressi vaikuttaa

negatiivisesti lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. Myös Karjalainen ja Kääriäinen (2012, 37-38, 97) tuovat esille stressin vaikuttavan negatiivisesti vanhemmuuteen, ja ettei lasten kasvatus ole välttämättä osoittautunut vaikeimmaksi asiaksi, vaan arjen tuomat muut haasteet ja kaiken sen sovittaminen yhteen. Juuri arjen myötä vanhemmuuden mahdolliset haasteet nousevat pintaan.

Lapsiperheiden arki saattaa olla siis hyvinkin kiireistä aamusta iltaan. Kaiken aikatauluttaminen, monissa eri rooleissa toimiminen ja tasapainoilu kaikkien velvollisuuksien ja tehokkaana olemisien kanssa on haaste myönteiselle vuorovaikutukselle. Monet eri tekijät vaikuttavat vanhemmuuteen, sitä ei voi toteuttaa tyhjiössä. Oman arjen yhteensovittamisen lisäksi on olemassa myös yhteiskunnan luoma epävarmuus. (Karjalainen & Kääriäinen 2012, 39.) Hyvinvoinnin näkökulmasta työn ja perheen yhteensovittaminen näyttäytyykin usein negatiivisesti vaikuttavana raskaana asiana (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 40).

Lasten kasvatus on suuri osa vanhemmuutta. Sihvosen (2016) artikkelissa kadonneesta vanhemmuudesta, hän analysoi 310 eri hankkeen projektidokumentteja vanhemmuudesta ja lasten kasvatuksesta. Dokumenteista nousee esiin mm. uusavuttomuus, hauraus, varovaisuus, epävarmuus, ahdistuneisuus ja itseluottamuksen ja vastuullisen vanhemmuuden puuttuminen puhuttaessa nykyvanhemmuudesta. Näillä seikoilla selitetään usein lastensuojelutilastoja. (Sihvonen 2016, 72,79.)

Sihvosen (2016, 82) artikkelissa myös nousee huoli siitä, että vastuu lasten kasvatuksesta on liikaa ohjautunut yhteiskunnan vastuulle. Myös Karjalainen ja Kääriäinen (2012, 13) kirjoittaa, että nykyvanhemmat jakavat vanhemmuutensa ja kasvatusvastuunsa yhteiskunnan tarjoamien kasvattien kesken. Vastuullinen vanhemmuus on siis kasvatusvastuun ottamista. Kasvatusvastuun herätelystä puhutaan väistämättömänä asiana, mutta se saattaa olla haastavaa. Vaikka esisijainen lastenkasvatus on vanhempien vastuulla, täytyy eri palvelujen tukea vanhempia tässä tehtävässä. (Sihvonen 2016, 80-82.) Myös Raution (2016, 26) mukaan julkisella vallalla on velvollisuus tukea vanhempia, jotta he pystyvät huolehtimaan lapsen hyvinvoinnista, vaikka vastuu onkin perheellä itsellään.

Kadonneessa vanhemmuudessa on usein kyse vanhemman sisäisen itsetuntemuksen hukkaamisesta, ja siitä, ettei vanhempi luota omiin kykyihinsä eikä tiedosta omia voimavarojaan. Vanhemman ohjauksessa on keskityttävä näiden asioiden vahvistamiseen, eli vanhemman voimaannuttamiseen, mutta myös vastuullistamiseen. (Sihvonen 2016, 82-83.)

2.3 Lapsiperheiden varhainen tuki

Varhaisella tuella on mahdollista ehkäistä lapsiperheiden haasteiden kasvamista suuremmaksi. Varhaisella tuella tarkoitetaan toimintamalleja ja palveluita, joiden avulla voidaan tukea ja helpottaa perheiden arkea. Vanhemmuus on suuri elämänmuutos, joka tarvitsee tuekseen sosiaalisia verkostoja ja palvelujärjestelmää. Tavoitteena varhaisella tuella on aina lapsen hyvinvointi, tukemalla vanhemmuutta tuetaan koko perhettä. Ammattilaisen näkökulmasta riskitekijöiden tunnistaminen on erityisen tärkeä asia. (Lapsiperheiden varhaisen tuen palvelut. n.d.)

Lapsiperheiden palveluja on kehitetty kunnissa osana sosiaalihuollon palveluja. Ohjauksen ja neuvonnan saatavuuteen on pyritty vastaamaan muokkaamalla palveluja sellaisiksi, että tukea on saatavilla mahdollisimman nopeasti tuen tarpeen ilmetessä. Näkemyksiä tuen tarpeesta pyritään kartoittamaan yhdessä asiakkaan kanssa. Varhaisen tuen saatavuuteen on panostettu aiempaa enemmän ja palveluja on haluttu tuoda yhä enemmän matalan kynnyksen palveluiksi. Tarjoamalla ohjausta ja neuvontaa tuetaan asiakkaan hyvinvointia edistäviä valintoja sekä toimintatapoja. (Raatikainen ym. 2019, 116.)

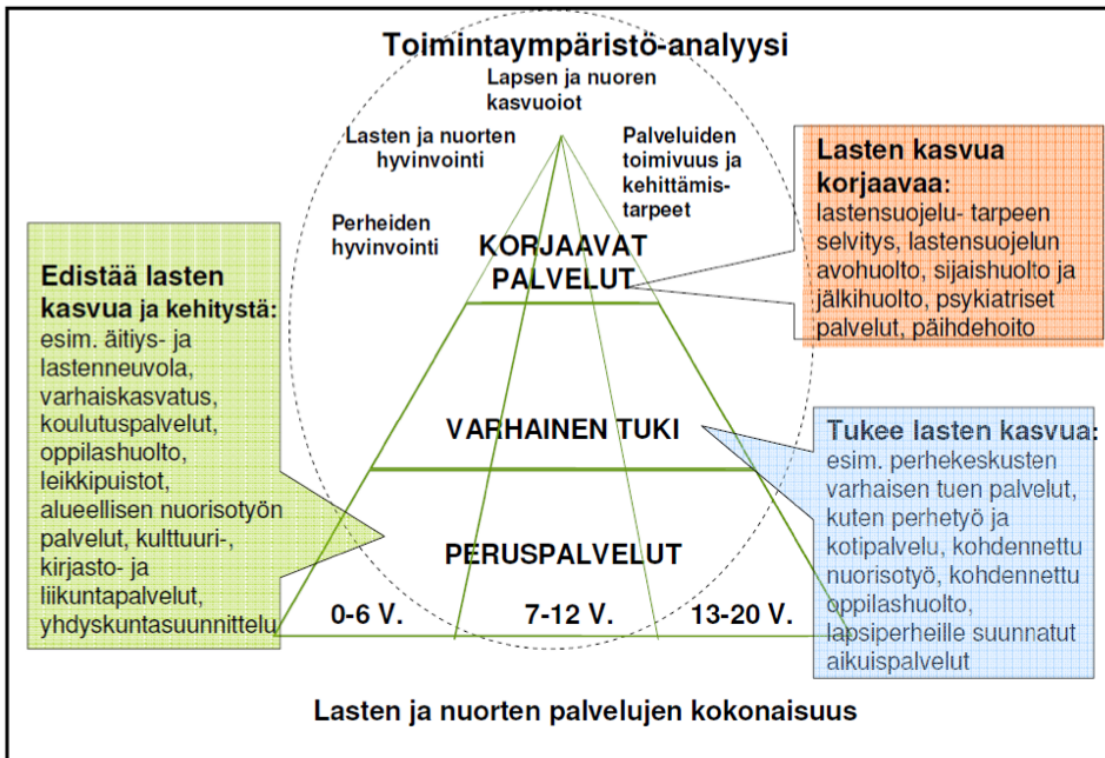
Lapsen kehitykseen vaikuttaa lapsen ympäristö, jossa lapsi elää ja siihen kuuluvat ihmiset (Vanhemmille annettu tuki auttaa perhettä eteenpäin 2017). Vanhemmuuden tukemisen voidaan lasten hyvinvoinnin näkökulmasta tarkasteltuna nähdä olevan ennaltaehkäisevää tukemista, jonka vaikutuksen voidaan nähdä vaikuttavan koko perheeseen. Ennaltaehkäisevä tuki voi olla kodin- tai lapsenhoitoon liittyvää konkreettista apua ja tukea. Ennaltaehkäisevänä tukena nähdään myös sosiaalisen keskustelutuen merkitys vanhemman kanssa, joka voi pitää sisällään monenlaisia asioita. (Hämäläinen 1992, 49.)

Vanhemmuuden tukeminen on yhteiskunnallisesti kannattavaa, koska sitä tarjoamalla voidaan perheen tilanteeseen vaikuttaa varhaisessa vaiheessa, joka taas pidemmällä aikavälillä tuottaa merkittäviä kustannussäästöjä koko yhteiskunnalle. Lisäksi on tärkeää huomioida vanhemmuuden

tuen vaikutus ja merkitys lapsen sekä koko lapsiperheen hyvinvoinnille. Avun ja tuen saaminen oikea-aikaisesti jo pienten huolien herättyä on erityisen tärkeää, tämä voi myös madaltaa kynnystä tarttumaan ilmenneisiin haasteisiin nopeammin. Varhainen tuki voi olla esimerkiksi keskustelutukea tai konkreettista tukea. Varhaisen tuen avulla voidaan ennaltaehkäistä perheen haasteiden kasvamista suuremmaksi, jolloin tuen tarpeisiin saatetaan tarvita korjaavia palveluja, jotka taas yhteiskuntatasolla tarkasteltuna ovat kalliita tuottoa. (Lappalainen 2018, 12; Rautio 2016, 120,132.)

Ensisijaisesti lapsiperheet tavoittavat ensimmäisenä neuvola, joka on läsnä perheissä lapsen odotusajasta alkaen aina kouluikään saakka. Neuvoloiden ydintehtävänä on tukea vanhemmuutta, ja se on myös lakisääteinen asia. Jo ennen lapsen syntymää vanhempien voimavaroja kartoitetaan, keskustellaan heidän tukiverkostoistaan, suojaavista tekijöistä sekä korostetaan varhaisen vuorovaikutuksen vaikutuksia lapseen. Syntymän jälkeen neuvolassa keskustellaan vanhempien jaksamisesta ja pärjäämistä, ja annetaan konkreettisia neuvoja lasten hoitamiseen. Neuvolasta ohjataan tarvittaessa myös muihin palveluihin. (Hakulinen 2019, 20-22.)

Kuviossa 3. on havainnollistettu esimerkki lasten ja nuorten palvelujen kokonaisuudesta peruspalveluista varhaiseen tukeen ja korjaaviin palveluihin.

Kuvio 3. Lasten ja nuorten palvelujen kokonaisuus peruspalveluissa (Lastensuojelun arviointi 2015, 15)

Perhekeskukset ovat avainasemassa vanhemmuuden tukemisessa ja varhaisen tuen palvelujen tarjoajana. Perhekeskuksen tehtävänä on olla kaikkien lapsi- ja perhepalveluiden integroijana, jolloin perheiden tietoisuus eri palveluista lisääntyy mutta myös niiden saatavuus on oikea-aikaista, ja varsinkin varhainen avunsaanti helpottuu. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (Mitä perhekeskus tekee? 2021) sekä Pelkosen (2019, 107) mukaan perhekeskusten tehtävään kuuluu lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen ja vanhemmuuden tukeminen tarjoten varhaista tukea.

Avoimen varhaiskasvatuksen palvelut, vertaisryhmätoiminta sekä ennaltaehkäisevät sosiaali- ja terveyspalvelut ovat perhekeskuksen vanhemmille tarjottavia palveluita vanhemmuuden tukemiseksi (Äänekosken perhekeskus Kerkkä n.d). Erilaisten vanhemmuutta tukevien vertaistukiryhmien lisäksi perhekeskuksissa toimii usein perheohjaaja, joka tarjoaa erilaista neuvontaa ja ohjausta vanhemmille kaikkiin vanhemmuuteen liittyviin kysymyksiin. Toimintaa voidaan toteuttaa myös yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Lapset puheeksi- menetelmää käytetään kartoittamaan kohdennettua tukea kullekin perheelle. Ajatuksena on kaikille kuuluva palvelu, joka ei vaadi

uutta tai ennalta olevaa asiakkuutta johonkin tiettyyn palveluun. (Apua ja tukea vanhemmuuteen n.d.)

2.4 Lapsiperheiden ja vanhemmuuden tukeminen

Lapsiperheiden kokema tuen tarve vaihtelee. Tuen tarve voi olla lähtöisin lapsesta tai vastaavasti syy tuen tarpeelle voi olla esimerkiksi vanhemman oma kuormittuminen lapsiperheen arjessa, jolloin vanhemmat kokevat tarvetta keskustelulle tai konkreettiselle avulle. Kekkonen (2004, 91) näkee haasteiden olevan syitä lapsen toiminnassa, käytöksessä, kehityksessä ja terveydessä olevan syitä, jolloin vanhemmat kokevat tuen tarvetta. Kaimola (2005, 15) painottaa, että vanhemmalle tulisi tarjota riittävästi tukea, joka voimaannuttaa toimimaan hyvänä, tasapainoisena ja esimerkiksi vanhempana lapselle. Vanhemman oma stressi ja väsymys saattavat kuitenkin heikentää lapsen tarpeisiin vastaamista. Sekä Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 21) että Halme, Hedman, Ikonen ja Rajala (2018, 64) kuvaavat hyvän vanhemmuuden edellytyksiä olevan lapsen kuulemisen. Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 36) toteaa myös lapsen asemaan asettumisen olevan hyvän vanhemmuuden edellytys sekä painottaa vanhemman ja lapsen välisen suhteen olevan elinikäinen, jossa lapsen hyvinvoinnin ja tarpeiden tulisi mennä aina vanhemman omien tarpeiden edelle. Halme ja muut (2018, 64) lisäävät, että myös lapsen nähdäksi tulemisella on merkittävästä yhteys lapsen hyvinvointiin.

Raution (2016) mukaan ohjauksen avulla vanhempia voidaan auttaa löytämään uusia näkökulmia ja voimavaroja, joiden avulla asioiden tarkastelu laajenee. Usein vanhempia tukee myös konkreettisesti annetut neuvot ja ohjeet lapsen kanssa toimimisessa. (Rautio 2016, 131.) Myös Pelkonen (2019, 106) kertoo vanhemmuuden ja parisuhteen tuen tarpeesta, vanhemman kerrotaan kaipaavan keskustelutukea, konkreettista tukea ja perheen tilanteen kokonaisvaltaista huomioimista, joka on tullut esille LAPE-hankkeessa tehdyssä kyselyssä.

Pelkonen (2019, 106) kertoo lapsen hyvinvoinnin perustaan vaikuttavan vanhempien toiminnan lapsen kanssa. Tukemalla ja vahvistamalla vanhemmuutta tuetaan vanhemman myönteistä ja lämmintä suhdetta lapseen. Halme ja muut (2018, 64) kirjoittavat vanhemman ja lapsen välisen avoimen vuorovaikutussuhteen edistävän lapsen hyvinvointia ja terveyttä. Yhteys lapsen terveyteen ja hyvinvointiin on myös perheen tilanteella ja arjen toimivuudella, sekä lapsen kokemalla turvallisuuden tunteella.

Tuen tarvetta ei aina havaita lapsiperheessä itse, vaan huolen perheestä on voinut havaita myös joku muu perheen ympäristöön kuuluva henkilö tai toimi, esimerkiksi päivähoido, koulu tai naapuri. Raution (2016) mukaan työntekijöiden ja ammattilaisten toimintatapoihin sekä työkuulttuurin vaikuttavat vanhemmuudelle asetetut sosiaaliset sekä joskus ristiriitaisetkin kulttuuriset merkitykset ja odotukset. Perheissä olevien haasteiden, riskien ja tuen tarpeen määrittelyt ovat sidoksissa kulttuuriseen ymmärrykseen. Tämä puolestaan asettaa kysymyksiä mikä on "tavallista" tai mistä riittävän hyvä vanhemmuus koostuu, tämä puolestaan vaikuttaa työntekijän näkökulmasta tarkasteltuna käsityksiimme, perheessä ilmenneiden asioiden tarttumiseen. Vanhemmat voivat suhtautua tuen vastaanottamisen eri tavoilla, koska taustalla vaikuttavat yksilölliset ja erilaiset ajattelutavat. (Rautio 2016, 129-130.) Tässä kohtaa luottamuksellisen asiakassuhteen muodostaminen on ensisijaisen tärkeä edellytys jatkotyöskentelyä ajatellen. Dialogisuus toteutuu vain, jos taustalla on molemmin puolinen luottamus työntekijän ja asiakkaan välillä. Myös perheen kohtaamisella on hyvin suuri merkitys.

Ammattilaisen ja asiakkaan välisen yhteistyösuhteen luomiselle on oleellista pitää yllä periaatetta, joka on voimavaralähtöistä. Silloin työntekijä uskoo asiakkaansa itseparantumiseen, joka tapahtuu yhteisen dialogin ja yhteistyön tuloksena. Työntekijän tulee yrittää luoda asiakkaalle sellaiset puitteet, joissa asiakas pystyy omia voimavarojaan hyödyntämään. Usein asiakkaan oma ympäristö ei tue hänen omia vahvuuksiaan eikä huomioi voimavaroja vaan sillä on negatiivinen vaikutus asiakkaan voimaantumiseen. Jos tällaista ympäristöä halutaan muuttaa suotuisempaan suuntaan, on siinä tehtävä tiivistä yhteistyötä ja käytettävä luoviakin keinoja. (Rostila 2001, 40-41.)

3 Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys

Ratkaisukeskeisyys on alkujaan ollut terapiatyön, tarkemmin lyhytterapian menetelmä, jonka juuret ovat Yhdysvalloista. Ajattelutavan luoja pidetään 1901-1980-luvuilta psykiatri Milton H. Ericksonia. Tämän jälkeen kehittäjinä olivat tunnettu Insoo Kim Berg yhdessä Steve de Shazerin kanssa. (De Jong & Berg 2020, 24.) Ratkaisukeskeinen lähestymistapa on tullut tutuksi Suomessa Ben Furmanin ja Tapio Aholan kautta (Sesay 2013). Suomessa ratkaisukeskeistä lähestymistapaa sovellettiin aluksi mielenterveys- ja terapiatyössä, lapsi- ja perhetyössä sekä kuntoutusohjauksessa, joista se vähitellen siirtyi ja kehittyi osaksi ohjaus-, neuvonta- ja asiakastyötä. Ratkaisukeskeisyyden kerrotaan olevan nykyään yksi käytetyimmistä ohjausmenetelmistä ja lähestymistavoista sosiaalialan työssä. (Sayed 2015, 11, 14.)

Voimavaralähtöisen lähestymistavan juuret ovat ratkaisukeskeisyyden tavoin myös Yhdysvalloissa. Keskeisimpinä kehittäjinä 1980-luvulta lähtien on tunnettu Dennis Saleeby, Charles Rapp ja Ann Weick. Myös voimavaralähtöisellä lähestymistavalla on yhteys terapiatyöhön, erityisesti mielenterveystyöhön, josta ajattelu on syntynyt. Mielenterveystyössä tehtävät diagnoosit perustuvat yleensä epänormaalisuuteen ja erilaisiin pulmiin, voimavaralähtöisen ajattelutavan keskiössä nähdään ihmisen omat voimavarat ja niiden hyödyntäminen sekä tulevaisuuteen suuntautuminen sen sijaan, että voimavaroja kulutetaan ongelmien syiden etsimiseen. Suomessa sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa (2015) voimavarakeskeisyys on määritelty yhdeksi sosiaaliohjauksen lähestymistavaksi. (Raatikainen ym. 2019, 110.)

3.1 Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen näkökulma

Ratkaisukeskeisyys terminä viittaa pyrkimiseen, ratkaisun löytämiseen. Helle (2005) sekä Raatikainen ja muut (2019) kertovat ratkaisu- ja voimavarakeskeisestä näkökulmasta menetelmänä, työotteena, ajattelutapana, jonkin asian tavoitteluna tai ongelmanratkaisuna, se on yhdenlainen tapa olla vuorovaikutuksessa toisen henkilön kanssa. Helle (2005, 124) lisää ratkaisukeskeisyyden olevan näkökulmana arvostava ja positiivinen, jossa nähdään ihmisen kyvykkyys ja mahdollisuus kehittyä. Korhonen ja Holopainen (2015, 10) kiteyttävät voimavarakeskeisyyden sisältävän ratkaisukeskeisyyttä, lisäksi se sisältää myös narratiivisuutta, dialogisuutta ja reflektointia.

Narratiivisuuden taustalla on sosiaalinen konstruktivismi. Narratiivisuudessa painotetaan kerronnallisuuden merkitystä ongelmien käsittelyn yhteydessä. Narratiivisuus on myös yksi ohjauksellinen lähestymistapa (Sayed 2015, 15-16.) Dialoginen vuorovaikutus asiakkaan kanssa pyrkii löytämään yhteistä ajattelua, näkökulmaa ja reflektointia käsiteltävästä asiasta. Dialogissa ohjaaja ei pyri vain olemaan oikeassa, vaan saavuttamaan yhteistä ymmärrystä asiakkaan kanssa. Reflektiivisyydellä tarkoitetaan toimintaa, jossa ihminen pohtii omaa toimintaansa ja sen seurauksia, joissa on läsnä omat asenteet, tunteet, arvot, uskomukset ja ajatukset. (Raatikainen ym. 2019, 129, 46-47.)

Onnistuakseen ohjaamaan asiakasta ratkaisu- ja voimavarakeskeisen näkökulman kautta, Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä ja Virolainen (2012) tuovat esille, että työntekijä tarvitsevan kuuntelemisen ja kuulemisen taitoja. Vuorovaikutustaidoilla ja dialogiin pyrkimisellä on siis keskeinen merkitys. Myös Raatikainen ja muut (2019, 110-113) nostavat esille asiakkaan kuuntelemisen ja kyvyn

saada kontakti asiakkaaseen, kun ratkaisukeskeisen näkökulman ydintehtävä on näkökulman vaihtaminen ja ihmisen omien voimavarojen käyttöön ottaminen sillä tavoin, että asiakas pystyisi tarkastelemaan ongelman ratkaisemista eri näkökulmasta ja ratkaisemaan sen lopulta itse. Keskiössä ovat yhtä lailla yhteistyö asiakkaan kanssa ja asiakaslähtöisyys. Tässä opinnäytetyössä asiakkaalla tarkoitetaan vanhempaa, koska tarkoituksena on tukea vanhemmuutta.

Ratkaisukeskeinen näkökulma on suuntautunut tulevaisuuteen ja työn tulee olla myös tavoitteen suuntautuvaa työskentelyä. Tavoitteen määrittelee asiakas itse, jolloin työskentelyssä on helppo lähteä liikkeelle. Ratkaisuja etsitään pääasiallisesti nykyhetkestä. Asiakkaan menneisyyttä hyödynnetään positiivisena voimavarana, ja tärkeitä on muistaa, miten menneisyydestä puhutaan, jotta asiakas kokee sen voimaannuttavana. Tämä vahvistaa asiakasta löytämään resursseja ja luo uskoa paremmasta huomisesta ja tulevaisuudesta, joka on työskentelyn tavoite. Keskeinen tavoite on kääntää ongelmat tavoitteeksi ja nähdä muutoksen tarpeellisuus. Pyritään valoisan ja myönteisen tulevaisuuden näkemiseen. (Raatikainen ym. 2019, 110-111.) Tärkeää on johdattaa asiakasta kohti tavoitetta pienempien osatavoitteiden myötä, jotka voimaannuttavat ja motivoivat saavuttamaan myös suuremman tavoitteen.

Asioiden käsitteleminen tuntuisi raskaalta ja toivottamalta, jos keskusteltaessa keskityttäisiin vain perheen ongelmiin. Pahimmassa tapauksessa elämänhallinnan kyvyttömyys saattaisi vain lisäntyä. Myönteisten ja toimivien asioiden vahvistaminen on tärkeää, etteivät ne jää ongelmien varjoon ja pääse vaikuttamaan tai hallitsemaan liikaa. Voimavarakeskeinen ohjaus on määrätietoista tutkimista ja kyselemistä, jonka fokus on selvittää aiemmin koettuja tilanteita, joissa jokin asia on toiminut. (Rönkkö & Rytönen 2010, 189, 194.)

Voimavaroiksi (Taulukko 1.) voidaan määritellä kaikki sellaiset asiat, jotka asiakkaalla on olemassa ja joita hän osaa ja jaksaa nykyhetkessä tehdä tai joissa hän kokee onnistumisen tunteita. Fyysiset ja sosiaaliset voimavarat ovat asiakkaassa ja hänen ympäristössään. Lisäksi asiakkaalla on myös psyykkisiä voimavaroja. (Raatikainen ym. 2019, 111-112.)

Taulukko 1. Erilaisia voimavaroja (Raatikainen ym. 2019, 112)

	Fyysiset voimavarat	Sosiaaliset voimavarat	Psyykkiset voimavarat
Ympäristö	-palvelujen läheisyys ja saatavuus -kodin varustus ja tilat	-ihmissuhteiden tarjoama tuki: työapu, liikku- misapu, tunnetuki ja tie- totuki	-asuinympäristö ja mai- semat -kulttuuritarjonta
Ihminen	-terveydentila -ikään ja koettuun yleiskuntoon liittyvät seikat	-sosiaaliset taidot: ulos- päinsuuntautuneisuus	-kognitiiviset taidot, ku- ten muisti, ajattelu ja oppimiskyky -motivaatio -itsetuntemus -tunnetaidot

3.2 Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen ohjaus

Ohjaus määritellään keskusteluun perustuvaksi toiminnaksi, jonka tehtävänä on auttaa asiakasta pohtimaan, tutkimaan ja ratkaisemaan elämään liittyviä haasteita ohjauksen avulla. Ohjaajan rooli on antaa asiakkaalle aikaa, huomiota ja kunnioitusta. (Näkki & Sayed 2015, 9-10.) Onnismaa (2011, 7) näkee ohjauksen työmenetelmäksi ja ammatillisen keskustelun muodoksi, jolla on sisällölliset tavoitteet. Lisäksi Onnismaa määrittelee ohjauksen elämänsuunnittelun menetelmäksi, jonka kautta asiakasta voidaan auttaa elämään aiempaa tasapainoisempaa elämää ja, jonka avulla tavoitellaan asiakasta käyttämään omia mahdollisuuksiaan hyväkseen.

Ohjauksella on erilaisia lähestymistapoja, joista ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys on yksi, se on myös yleisimmin Suomessa käytetyistä ohjauksen lähestymistavoista. Keskeisenä ohjaustyön tavoitteena on asiakkaan selviytymisen, elämänhallinnan, elämänsuunnittelun tai itsetuntemuksen tukeminen ja edistäminen. (Näkki & Sayed 2015, 10-11.)

Ratkaisukeskeinen ohjaus on käytännönläheinen ja myönteinen lähestymistapa kohdata erilaisia elämän haasteita. Ohjauksessa keskitytään asiakkaan onnistumisiin ja olemassa oleviin voimavaroihin sekä tavoiteltavaan muutokseen kuin ongelmien syntyihin tai taustojen ymmärtämiseen (Näkki & Sayed 2015; Ala-Krekola-Suni 2012.) Ohjauksessa painottuu asiakkaan aiemmin kokemat onnistuneet ongelmanratkaisutaidot, menneisyys nähdään voimavarana.

Ratkaisukeskeisen toiminnan lähtökohtana ovat Riikosen (1992, 69) mukaan ohjattavan omat näkemykset ja tavoitteet käsiteltävästä asiasta. Ohjattavan tavoitteet saattavat olla epäselkeitä, joten ohjaajalla on tärkeä tehtävä niiden selvittelyssä ja uudelleen muotoilussa (Helander 2000, 21; Sayed 2015, 14).

Näkki ja Sayed (2015) kertovat lähtökohtina työskentelyssä olevan asiakkaan taidot, kyvyt ja voimavarat. Ratkaisukeskeinen ohjaus ei tarjoa valmiita ratkaisuja, vaan tavoitekeskustelun tarkoitus on dialogisen keskustelun kautta auttaa asiakasta löytämään ja selkiyttämään omia ajatuksiaan ja arvojaan, joiden myötä avautuu uusia näkökulmia ja tavoitteita, jolloin on helpompi lähteä työstämään ratkaisua. (Näkki & Sayed 2015, 13-14.) Asiakkaalla itsellään nähdään olevan ratkaisu haasteeseen, mutta asiakas tarvitsee ohjausta löytääkseen ratkaisun.

Ohjauksessa tekijät, jotka luovat toiveikkuutta, ovat keskeisessä asemassa. Asiakkaalla olevaa haastetta lähestytään ratkaisukeskeiseen ohjaukseen tyypillisellä aloituskysymyksellä, jonka jälkeen ei ole tarkoitus esittää jatkokysymystä, vaan asiakkaalla on mahdollisuus kuvata haastettaan, ilman yksittäisten tietojen kysymistä jatkokysymyksen muodossa. Tässä poiketaan tavallisesta näkökulmasta haasteisiin, koska ratkaisukeskeisyydessä ei tarkastella haasteen taustalla olevia syitä. Poikkeusten kautta tarkastellaan tavoitteiden löytämistä, kuten palaten aiempiin kokemuksiin ja hetkiin, jolloin haaste on hetkittäin ollut poissa. Mistä tämä on johtunut ja mitä silloin on tehty eri tavalla? Poikkeavasta tilanteesta pyritään löytämään jotakin hyvää, jokin positiivinen asia, ja selvittämään, mistä se on johtunut. Ratkaisukeskeisyydessä ohjauksessa ei esitä miksi-kysymyksiä, vaan kysymykset alkavat usein kuka, mikä, missä, milloin, miten ja mitä. (De Jong & Berg 2008, 27-29, 346.) Miksi-kysymyksiä ei käytetä syystä, että yleensä ne ohjaavat etsimään ongelman syytä tai syyttämään asiasta jotakin (Raatikainen ym. 2019, 115).

Ratkaisu- ja voimavarakeskeisessä ohjauksessa käytettävät avoimet kysymykset pyrkivät etsimään tai kartoittamaan voimavaroja, kysymykset voivat koskea haluttua muutosta tai myönteisiä poikkeuksia selvittäviä, ihmekysymyksiä, asteikkokysymyksiä tai selviytymiskysymyksiä. Muutoskysymyksillä pyritään arvojen ja tavoitteiden selvittämiseen, mikä asiakkaalle on tärkeitä, myös muutoksikysymyksissä korostuu voimavarojen ja vahvuuksien löytäminen. Poikkeuskysymykset auttavat hahmottamaan tilanteita, kun ongelmaa ei vielä ollut tai se oli, mutta sen vaikuttavuus on ollut melko vähäinen. Ihmekysymykset pyrkivät selvittämään millaista arki olisi ilman olemassa olevaa ongelmaa. Kysytään esimerkiksi ”Kuvitellaan, että heräät aamulla ja ongelmaa ei enää ole, mikä silloin on poissa?”. Asteikkokysymykset ovat hyviä selvittämään työskentelyn edistymistä. Asteikkokysymyksen avulla voidaan asiakkaalta kysyä esimerkiksi: ”Miten arvioisit tämän viikon sujuneen asteikolla 1-10?”. Edistystä voidaan tulkita tapahtuneen, jos luku on suurempi, kuin edeltävällä viikolla. (Raatikainen ym. 2019, 115.)

3.3 Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys vanhemmuuden tukemisessa

Vanhemmuuden tukemista on alettu kehittämään 1990-luvulla ratkaisukeskeisyyteen pohjautuvan perhetyön avulla (Kulju 2019, 25). Korhosen ja Holopaisen (2015, 11) mukaan ratkaisu- ja voimavarakeskeinen näkökulma sopii vanhemmuuden tukemiseen, jossa vanhempien huomiota pyritään kiinnittämään ongelmien sijasta onnistumisiin ja myönteisiin kokemuksiin, hetkiin, kun asiat sujivat hyvin, sekä vanhemman omiin olemassa oleviin voimavaroihin. Hyvän huomaaminen vaatii kuitenkin usein keskittymistä, koska huonot asiat nähdään usein ensin.

Vanhemmuuden tukeminen ei ole yksiselitteinen asia, eikä siihen ole olemassa yhtä valmista mallia toteuttaa. On tärkeää muistaa, että osa vanhemmista tarvitsee lyhytkestoista ja hetkittäistä tukea sekä ohjausta, kun taas toisten tuen tarve on pitkäkestoisempaa. (Korhonen & Holopainen 2015, 11.) Tällaisessa tilanteessa ratkaisu- ja voimavarakeskeinen ohjaus on oleellisen hyvä ohjauskeino, koska se voi prosessina olla lyhyt tai pitkäjänteinen.

Ohjauskeinot perustuvat dialogiseen keskusteluun, jossa työntekijä ei ole kaikki tietävä ratkaisujen tarjoaja, vaan työskentely pohjautuu ohjattavan omiin voimavaroihin. Yhdessä työskentelemällä vuorovaikutuksellisesti mietitään tavoitteita ratkaisukeskeisesti ohjaten, jotta asiakas oivaltaisi itse ratkaisuja muutoksen aikaansaamiseksi. Ohjauskeinojen täytyy olla myös asiakaslähtöisiä, jolloin asiakas pääsee itse osallistumaan omien ratkaisujen luomisessa ja niiden toteuttamisessa ja että

niissä huomioidaan ja hyväksytään asiakkaan oman asiantuntijuus. (Dialogisuus ja ratkaisukeskeisyys 2018; Asiakaslähtöisyys 2020.)

4 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyö toteutetaan kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, jonka tarkoitus on kuvata ja tuottaa tietoa, miten vanhemmuutta voidaan tukea ratkaisu- ja voimavarakeskeistä ajattelumallia hyödyntäen sekä mitä tällä ajattelumallilla tavoitellaan ja voidaan saavuttaa. Opinnäytetyöllämme ei ole mitään yhtä tiettyä kontekstia, vaan näkökulmamme on, että ratkaisu- ja voimavaralähtöistä ohjaamista voi hyödyntää kaikkialla lapsi- ja perhepalveluissa, jossa ollaan tekemisissä vanhempien kanssa, ja jossa ohjauksella pyritään tukemaan vanhemmuutta. Vanhemmuuden haasteita voidaan kohdata monenlaisissa toimintaympäristöissä.

Tarkoituksena on löytää tutkittua tietoa ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjaamisen keinoista vanhemmuuden tukemisessa sekä aiemmin tehdyistä tutkimuksista, että muusta kirjallisuudesta. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä tietoa ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjaamisen hyödyntämisestä lasten ja perheiden parissa työskenteleville sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille ja ammattilaisille sekä muille, joille toimintamalli on vielä vieras, mutta jotka ovat kiinnostuneita sen hyödyntämisestä osana vanhemmuuden tukemista.

Tutkimuskysymys:

1. *Miten ratkaisu- ja voimavarakeskeistä ohjausta voidaan hyödyntää vanhemmuuden tukemisessa?*

5 Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen toteutus

5.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyö toteutetaan kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Salmisen (2011) mukaan kirjallisuuskatsaukset voidaan jakaa tyypeihin, joista valittu kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yleisin, kaksi muuta tyyppiä ovat systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi. Kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen ei liity tarkkoja ja tiukkoja säännöksiä sekä tutkimuskysymykset ovat systemaattista

katsausta tai meta-analyysiä väljemmät. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan toteuttaa narratiivisena tai integroivana katsauksena, joista narratiivinen pyrkii selkeään ja helppolukaiseen lopputulokseen, tässä opinnäytetyössä on käytetty narratiivisen kirjallisuuskatsauksen muotoa. (Salminen 2011, 3, 6-7.)

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla pyritään luomaan tietystä asiakokonaisuudesta kokonaiskuva (Salminen 2011, 3). Kokonaiskuva muodostaa kirjallisuuskatsauksen neljästä eri vaiheesta, joka alkaa tutkimuskysymysten muodostamisesta, tämän jälkeen kerätään aineistoa, jonka jälkeen kuvaillaan aineistoa ja lopuksi tarkastellaan tuloksia. Narratiivisen kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on kerätä ajantasaista tietoa, tekemättä kuitenkaan mitään varsinaista analyttistä tulosta. (Salminen 2011, 6-7.)

5.2 Aineiston keruu

Tiedonhaku on ohjannut opinnäytetyön tutkimuskysymys, jolloin tiedonhaussa on käytetty olennaisesti aihepiiriin liittyviä hakusanoja. Opinnäytetyön lopulliseen aineistoon valikoitui yhteensä viisi julkaisua, kaksi suomenkielistä ja kolme englanninkielistä. Taulukossa 2. on kuvattu aineiston keruussa käytettyjä sisäänotto- sekä poissulkukriteereitä.

Taulukko 2. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Otsikossa esiintyy jotain seuraavista: ratkaisukeskeinen ohjaaminen, ratkaisukeskeinen terapia, ratkaisukeskeiset menetelmät, solution-focused	Otsikossa ei lue mitään ratkaisu- ja voimavara-keskeisyyteen liittyvää
Tiivistelmässä esiintyy jotain seuraavista: ohjaaminen, terapia, vanhemmat, perhe, counseling, parents, family, therapy, method	Tiivistelmässä ei lue mitään ohjaamiseen, terapiaan tai menetelmiin liittyvää

Tieteellinen tutkimus, väitöskirja tai artikkeli, joka on vertaisarvioitu tai tutkimuksesta muutoin ilmenee sen luotettavuus sisällön tai tekijän perusteella	Opinnäytetyöt tai muut nettilähteet, jotka eivät ole vertaisarvioitu tai sisällön perusteella vaikuttaa epäluotettavalta
Aineisto on joko suomen- tai englanninkielinen	Aineisto on jonkun muun kuin suomen tai englanninkielinen
Aineisto on kokonaisuudessaan ja ilmaiseksi verkossa saatavilla	Aineistoa ei saa verkosta, siitä on julkaistu vain osa tai se on maksullinen

Tietoa ja tutkimusaineistoa on haettu virallisista suomalaisista ja ulkomaisista hakukoneista ja tietokannoista, kuten Finna.fi, Melinda, Google Scholar, Pro Quest ja Sage journals. Lisäksi tietoa on haettu ja kerätty tutkimuksista, artikkeleista sekä muusta aihepiiriin ja alaan liittyvästä kirjallisuudesta sekä Jyväskylän ammattikorkeakoulun tietokannoista. Opinnäytetyössä on haluttu käyttää vain luotettavia lähteitä, jolloin huomioon on otettu vertaisarvioidut teokset. Tiedon haussa on käytetty myös manuaalista hakua ulkomaalaisten tutkimuksien haussa, kun hakutuloksesta on päässyt katsomaan myös vastaavia tutkimuksia aiheesta.

Hakusanoina on käytetty opinnäytetyön aiheeseen liittyviä hakusanoja: ratkaisu- ja voimavarakeskeinen ohjaus, terapia tai menetelmät, vanhemmat, perhe, sosiaaliohjaus, solution focused counselling, social counselling, solution-focused therapy tai solution-focused method.

Tutkimuksen reliabeliutta kuvaamaan on taulukossa 3. kuvattu tietokannat ja hakukoneet, hakusanat ja lauseet, kriteerit ja saadut tulokset, joilla kirjallisuuskatsauksen aineisto on lopulta valittu (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231).

Taulukko 3. Tutkimusten haku

Tietokannat ja hakukoneet	Hakusanat ja lauseet	Kriteerit ja tulokset	Valitut tutkimukset yhteensä
Kotimaiset: 1. Google Scholar 2. Melinda	1. ”ratkaisukeskeiset menetelmät” 2. ratkaisukesk* AND sosiaalityö	1. Hakulauseke esiintyy teoksen otsikossa, 5 tulosta 2. 4 tulosta	2 kpl
Ulkomaiset: Pro Quest	solution-focused AND counseling OR Therapy AND family OR parents	<ul style="list-style-type: none"> - vertaisarvioidut - koko teksti - käytetyt hakusanat löytyvät dokumentin nimestä - 14 tulosta - huomioitu myös vastaavat tutkimukset, jotka esitelty tulosten ohessa, manuaalisesti seläämällä valittu niistä yksi tutkimus 	3 kpl

5.3 Aineiston sisällönanalyysi

Kirjallisuuskatsauksen analyysimenetelmänä on käytetty aineistolähtöistä laadullista sisällönanalyysiä. Aineistoa on kerätty tutkitusta aiheesta, ja vertailtu aineistojen sisältöä, vastaako se tutkimuskysymykseen, jonka jälkeen ymmärretty tieto on tiivistetty aiheesta selkeästi ja informatiivisesti. (Laadullinen sisällönanalyysi n.d.) Kirjallisuuskatsauksen aineiston analyysi tiivistää, jäsentää ja selkeyttää valittua aineistoa kokonaisuudeksi. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ei ole esittää tuloksia numeraalisessa muodossa, joten analysointi on tutkijoiden aineistojen perusteella tekemää tulkintaa tutkittavasta aiheesta. (Aaltola & Valli 2007, 173.)

Aineiston keruun jälkeen katsauksen tutkimuksiksi on valittu ne tutkimukset, jotka vastasivat tutkimuskysymykseen. Tämän jälkeen tutkimusten sisältö on koottu suppeampaan muotoon, missä oleellinen asia on analysoitu esille. Tämän jälkeen tekstistä on nostettu kirjoittajien mielestä keskeiset teemat, joiden alle on koottu jokaisesta tutkimuksesta teemaan liittyvä tieto. Tarkoituksena on selkeyttää kirjallisuuskatsauksen ymmärrettävyyttä. Se helpottaa tutkimuksien sisällön samankaltaisuuksien vertailua, ja tällöin voidaan puhua aineistolähtöisestä teemoittelusta.

Ensimmäisenä sisällön perusteella tuli esille kaikissa tutkimuksissa oleva konteksti. Toisena keskeisenä teemana nousi esille erilaiset ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ominaisuudet, joita kaikissa tutkimuksissa kuvailtiin. Kolmantena teemana nousi esille konkreettiset huomioon otettavat asiat ratkaisu- ja voimavarakeskeisessä ohjaamisessa. Teemoittelun (Taulukko 4.) avulla voidaan näin helpommin hahmottaa asioita, jotka toistuvat kaikissa tutkimuksissa (Teemoittelu 2016).

Taulukko 4. Tutkimuksen pää- ja alateemat

<p>1. Paikat ja tilanteet, joissa ratkaisu- ja voimavarakeskeistä ohjaamista voidaan hyödyntää</p> <ul style="list-style-type: none"> -Sosiaalinen kuntoutus -Perheterapia, lapsen käytöshäiriöt -Koulut, lapsen ADHD -Riippuvuudet -Sosiaalityö
<p>2. Ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ajattelumallin ominaisuuksia</p> <ul style="list-style-type: none"> -Ratkaisuihin ja voimavaroihin suuntautunut työskentely, ei ongelmakeskeisyyttä -Tulevaisuuteen suuntautuva työskentely, ei menneisyyteen korostava -Asiakaslähtöisyys -Empaattisuus -Dialogisuus
<p>3. Ratkaisu- ja voimavaralähtöisen ohjaamisen keinoja</p> <ul style="list-style-type: none"> -Poikkeus-, ihme- ja asteikkokysymykset -Motivoiva haastattelu -Asiakkaalle esitettävät kysymykset ratkaisu- ja tulevaisuussuuntaisia, ei ongelmapuhetta -Kartoitetaan asiakkaan omat voimavarat ja vahvistetaan niitä -Huomion kiinnittäminen aiempiin onnistumisiin

6 Tutkimustulokset

6.1 Tilanteet, joissa ratkaisu- ja voimavarakeskeistä lähestymistapaa voidaan hyödyntää

Vuokila-Oikkonen ja Keskitalo (2018) hakevat artikkelissaan vastausta siihen millaisia voimavara- ja ratkaisukeskeisiä menetelmiä sosiaalisessa kuntoutuksessa on. He kokoavat tietonsa hankkeeseen osallistuneiden työntekijöiden kehittämistehtävistä. Lopuksi he tekevät synteesiä voimavara- ja ratkaisukeskeisten menetelmien tuomista mahdollisuuksista sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiin. (Vuokila-Oikkonen & Keskitalo 2018, 165.)

Conoley, Graham, Neu ja Craig (2003) tutkivat ratkaisukeskeisen perheterapian vaikuttavuutta, kun perheen lapsilla on käytöshäiriöitä, kuten aggressiivista ja aikuisia vastustavaa käytöstä. Tutkimuksessa oli mukana neljä perhettä ja kaikilla oli 4-5 interventio istuntoa. Aggressiivisesti käyttäytyville lapsille tarvitaan tehokkaita keinoja, koska tällaisten tapausten määrä on suuri, jolloin pitäisi saada aikaan myös nopeita tuloksia. Ennen kaikkea tulisi saada nopeasti katkaistua negatiivinen kehityskaari lapsen elämässä, sillä aggressiivinen käytös johtaa pahempiin ongelmiin myöhemmin elämässä, kuten rikolliseen käyttäytymiseen ja päihteiden käyttöön. (Conoley ym. 2003, 361.)

Dielman ja Franklin (1998) tuovat esille ratkaisukeskeisen terapian mallin käytöstä ADHD- lapsen kanssa kouluympäristössä. Tämä tarkkaavaisuushäiriö ilmenee ongelmina tarkkaavaisuudessa, keskittymisessä ja aiheuttaa liiallista aktiivisuutta, levottomuutta ja impulsiivisuutta. Varsinkin nuoruuden kynnyksellä tämä saattaa aiheuttaa ongelmia vastuunkannossa ja sosiaalisissa suhteissa. Nuoret saattavat tämän takia kärsiä jopa masennuksesta ja heidän luottamuksensa tulevaisuuteen ja koulun loppuunsaattamiseen saattaa olla heikkoa. ADHD-nuorilla on usein myös muita käytöshäiriöitä. Koulussa voi olla vaikeuksia hallita tehtäviä, jotka vaativat suunnittelua tai aikatauluja. Myös sosiaalisen elämän ja koulun yhteensovittaminen voi olla hankalaa. Vaikeutena voi olla vastata koulun vaatimukseen ja ottaa vastuuta koulunkäynnistä, jolloin tulee helposti kyllästyminen koulunkäyntiin. Tämä johtaa usein myös matalaan koulutustasoon. (Dielman & Franklin 1998, 261.)

Lewis ja Osborn (2004) tuovat esille motivoivan haastattelun osana ratkaisukeskeistä ohjaamista. Nämä neuvontatyylit tarjoavat kunnioittavan lähestymistavan asiakkaan neuvontaan ja pitävät yllä

asiakkaan omien vahvuuksien ja voimavarojen hyödyntämistä avaimina positiiviseen muutokseen esimerkiksi eri riippuvuuksissa. (Lewis & Osborn 2004, 38.)

Anis (1999) arvioi ratkaisu- ja voimavaralähtöisiä menetelmiä 42 tutkimuksen perusteella. Näkökulmana on sosiaalityö ja ratkaisukeskeisyyden positiivisista ja moninaisuutta tuovista elementeistä työskentelyyn, joita juuri tarvitaan ja kaivataan. Yhteiskunnallisesti tarkasteltuna asiakkaiden voimaantuminen omista lähtökohdistaan on kannattavaa, sillä ratkaisu asiakkaan ongelmiin löytyy hänen omista voimavaroistaan. Näin ollen sosiaalityö auttaa asiakasta löytämään nämä resurssit päästäkseen tavoitteeseensa. Ratkaisukeskeisyyteen liittyvät tekniikat antavat eväitä työntekijälle asiakkaan tavoitteen saavuttamiseksi helposti ja konkreettisesti sovellettaviksi arjen työtilanteisiin. (Anis 1999, 63-64.)

6.2 Ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ajattelumallin ominaisuuksia

Sosiaalisen kuntoutuksen viitekehyksessä voimavara- ja ratkaisukeskeisyys kuvattiin menetelmäksi, työotteeksi, ajattelumalliksi tai orientaatioksi, joka toimii ohjaavana tekijänä asiakkaan kanssa olevassa vuorovaikutustilanteessa. Sosiaalisessa kuntoutuksessa korostuu asiakaslähtöisyys, yksilöllisyys ja asiakkaan sekä työntekijän yhteinen arviointi tuen tarpeesta tutkivalla työotteella. Ratkaisukeskeisyydessä on tärkeää löytää asiakkaan omat voimavarat ja lähteä vahvistamaan niitä, ja eteneminen tulee tehdä ensin ihan pienillä tavoitteilla. Voimavaroiksi voivat muodostua myös toivon ylläpitäminen ja huumori. (Vuokila-Oikkonen & Keskitalo 2018, 166.)

Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen työote edellyttää asiakkaan kuuntelemista ja kohtaamista aidosti ja yksilöllisesti, koska tämä vaikuttaa vuorovaikutustilanteen positiiviseen etenemiseen. Työntekijän tulee myös suunnata omaa ajatteluaan ratkaisu- ja voimavaralähtöiseen suuntaan, onnistumisiin, mahdollisuuksiin ja ratkaisuihin, ja myös siihen, ettei valmiita vastauksia ole olemassa. (Vuokila-Oikkonen & Keskitalo 2018, 166-167.)

On tärkeää nimetä ääneen asiakkaan voimavarat ja vahvuudet, sillä kun ne huomioidaan, ne myös kasvavat. Näitä voimavaroja työntekijä ja asiakas voivat yhdessä etsiä, ja pienikin onnistuminen on tärkeää edistymisen kannalta. Asiakkaan tulee tuntea olevansa oman elämänsä asiantuntija ja aktiivinen toimija. On myös tärkeää luoda toivoa ja unelmia, ja että menneisyyden positiivisia puolia voi hyödyntää. (Vuokila-Oikkonen & Keskitalo 2018, 166.)

Työntekijän rooli on luoda pohja luottamukselliseen ja asiakasta kunnioittavaan vuorovaikutussuhteeseen, jossa toteutuu dialogisuus. Moniäänisyydessä tulee esille kaikkien saman arvoiset näkemykset, kun sekä asiakkaan että työntekijän tiedot yhdistetään. Asiakaslähtöisyys tarkoittaa asiakkaan mielipiteen kuuntelemista. Tämä toteutuu aidolla kuuntelemisella ja läsnä olemisellä. Näin luodaan myös pohja tulevaisuudelle ja muutokselle. (Vuokila-Oikkonen & Keskitalo 2018, 167.)

Työntekijän tulee työtä tehdessään uskoa asiakkaansa voimavaroihin, ja niiden myötä ratkaisuihin. Asiakas tulee nähdä muutoksen tekijänä, ei kohteena, jolloin työntekijällä onkin lähinnä valmentava työote, eikä hän toimi kaikkietävänä ammattilaisena. Kiireen keskellä työntekijälle voi tulla kuitenkin houkutus ratkaista asia asiakkaan puolesta, mutta aina tulisi kuitenkin huomioida asiakaslähtöisyys ja pysähtyä asiakkaan asian äärelle. (Vuokila-Oikkonen & Keskitalo 2018, 167-168.)

Ratkaisukeskeisessä lähestymistavassa otetaan huomioon positiivisia ratkaisuja ongelman ratkaisemiseksi jo olemassa olevista taidoista ja tilanteista, missä yksilö onnistuu ja missä ei ole aggressiivista käytöstä. Silloin ei keskitytä huonoon käytökseen ja niiden syihin eikä tuoda esiin puutteita, vaan keskitytään positiivisiin tavoitteisiin, kuten mitä hyvää pitäisi lisätä. Tällöin hyödynnetään jo olemassa olevia perheen taitoja niitä vahvistamalla, eikä tuoda esille tarvetta opetella jotain ihan uutta taitoa. Näin saadaan vaikuttavuutta lyhyessäkin ajassa. (Conoley ym. 2003, 362.)

Ratkaisu- ja voimavarakeskeistä terapiaa käytettäessä kouluympäristössä on vanhempien osallistuminen terapia prosessiin välttämätöntä asian edistymiseksi. Vaikka interventio eivät yksinään voi poistaa ADHD:n ydinoireita, se kuitenkin vähentää lapsen aggressiivisuutta ja noudattamatta jättämistä, ja tämä taas vaikuttaa positiivisesti myös kouluympäristössä. Ratkaisukeskeisyydessä kiinnitetään huomiota perheen positiivisiin asioihin ja ominaisuuksiin perheen ongelmien sijaan. (Dielman & Franklin 1998, 262.)

Ratkaisukeskeisyyteen painottuva ohjaustyyli on vastakohta ongelmalähtöiselle lähestymistavalle. Vahvuuksiin ja omiin voimavaroihin keskittyvä lähestymistapa on houkuttelevampi. Tämän ohjaustavan perustana on ohjaajan luottamus asiakkaansa voimavaroihin, ja että asiakas itse kykenee muutokseen niitä hyödyntämällä. Asiakaslähtöisyys toteutuu, kun ohjaaja ei sano asiakkaalle valmiita vastauksia eikä keinoja, vaan asiakas itse määrittelee itselleen tavoitteensa ja miten niihin

päästään. Ratkaisuja etsitään poikkeuksista, tilanteista, joissa ongelmaa ei ole esiintynyt. Näin olen ei keskitytä tutkiskelemaan ongelmaa. Asiakkaan vahvuuksia hyödyntäen ja niitä vahvistaen asetetaan realistisia ratkaisuita, joilla mennään tavoitteita kohti. (Lewis & Osborn 2004, 38-39.)

Tuloksien aikaansaamiseksi täytyy tavoitteiden asettaminen lähteä asiakkaasta itsestään. Tavoitteiden realistisuus ja selkeys, kuin mielekkyys ja konkreettisuuskin ovat tärkeitä, jotta asiakas motivoituisi tehtävässään ja asian edistymistä voidaan tarkoituksenmukaisesti arvioida. Sosiaalityössä korostuu kuitenkin joustava suhtautuminen tavoitteiden asettamiseen ja niiden muuttumiseen prosessin kuluessa. Sosiaalityössä korostuu usein myös motivaation puute asiakkuuden ollessa usein vastentahtoista. Tällöin ratkaisukeskeinen lähestymistapa johdattelee myönteisen ratkaisun suuntaan sen sijaan, että työntekijä lähtisi todistelemaan omaa kantaansa tai väittämään vastaan. (Anis 1999, 65-66.)

Ratkaisukeskeinen asiakaslähtöisyys on tuloksellista ”vaikeiden asiakkaiden” kanssa työskennellessä. Sillä saadaan luotua hyvää vuorovaikutusta ja sen avulla saadaan sovittua edes yhteisen tehtävän sisällöstä ja kääntää kamppailu yhteistyöksi. Vuorovaikutuksen laatu onkin tärkein asia, jotta tavoitteellinen yhteistyö toteutuu. Asiakkaan tulee kokea, että työntekijä on empaattinen, välittävä ja luotettava (Anis 1999, 67-68, 70.)

Ratkaisukeskeisellä työskentelyllä päästään parhaimpiin tuloksiin hallitsemalla ratkaisu- ja voimavarakeskeisen työskentelyn ajattelua ja malleja sisäistäen myös ne hyvin. Myös hyvää tilannetajua tarvitaan arvioimaan, minkälaisissa tilanteissa tätä mallia on hyvä käyttää ja millä tavalla kunkin asiakkaan kohdalla. Työntekijän tulee myös itse uskoa muutokseen ja hyväksyä malli. Ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ajattelun toteuttaminen onnistuu parhaiten, kun koko työyhteisö omaksuu ennakkoluulottomasti ja joustavasti tällaisen työtavan. (Anis 1999, 69-70.)

6.3 Ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ohjaamisen keinoja

Ratkaisukeskeisen mallin kysymyksillä pyritään saamaan selville asiakkaan omat vahvuudet, jolloin kiinnitetään huomiota hänen omiin onnistumisiinsa. Asiakkaan kokemus omasta elämähallinnastaan taas on yhteyksissä tavoitteiden toteutumiseen. Työntekijän tehtävänä on ohjalla keskustella ratkaisu- ja voimavarakeskeiseen suuntaan omilla sanavalinnoillaan. (Anis 1999, 67-68.)

Ratkaisu- ja voimavarakeskeisen työskentelyn eteneminen toteutuu pääpiirteittäen siten, että ensin työntekijä kuuntelee kiinnostuneesti asiakkaan tarinan elämäntilanteestaan. Tämän jälkeen aletaan puhua tavoitteista tiedustelemalla asiakkaan omia ajatuksia siitä, miten hän haluaisi asioiden olevan, ja mitä niiden eteen tulisi tehdä. Ongelma pyritään kääntämään tavoitteeksi, joka on kuitenkin realistista toteuttaa. Tämän jälkeen edetään pienin askelin kohti tavoitetta yhdessä miettien eri ratkaisuvaihtoehtoja. Työntekijä kulkee asiakkaan rinnalla tämän prosessin aikana. Tässä vaiheessa on juuri tärkeää tiedostaa asiakkaan omat vahvuudet ja kiinnittää huomiota niihin asioihin, jotka jo toimivat asiakkaan elämässä. Pitää nähdä toiveikkaus, myönteisyys ja asiakkaan kyvykyys ja suunnata ajattelu tulevaisuuteen. Asiakkaalle annettava myönteinen palaute on myös tärkeää, koska sillä korostetaan asiakkaan omaa vastuuta. Ratkaisukeskeisenä oivalluksena voi toimia myös ajatus muutoksen välttämättömyydestä. Työntekijän asenteesta tulee näkyä aito kiinnostus ja kunnioitus asiakasta kohtaan. (Vuokila-Oikkonen & Keskitalo 2018, 168-170.)

Terapiaistunnoissa ratkaisukeskeisiin elementteihin kuuluu usein se, että terapeutti antaa vain pienen hetken perheelle puhua ongelmasta, sillä ongelmapuhe ei varsinaisesti liity ratkaisukeskeiseen työskentelyyn. Pian tämän jälkeen siirrytään tavoitteiden nimeämiseen. Tarkoituksena on usein löytää ensin yksi ihan pienikin tavoite, josta lähdetään liikkeelle. Se tulee tuoda esille positiivisesti ja sen täytyy olla realistisesti toteutettavissa. Tämän jälkeen tavoitteiden toteuttamiselle aletaan yhdessä miettiä ratkaisuja. (Conoley ym. 2003, 363-365.)

Conoley ja muut (2003) tuovat esille perheterapiaan liittyen sen, ettei lapsi aina kuitenkaan saata olla yhtä mieltä tavoitteesta vanhempien kanssa. Silloin kannatta kiinnittää enemmän huomiota positiiviseen vuorovaikutukseen lapsen ja aikuisen välillä. Vanhemmilta voi esimerkiksi kysyä poikkeuskysymyksen, jolla tuodaan ilmi tilanne, jossa lapsi on käyttäytynyt hyvin. Tällöin lapsen kehuminen on tärkeää. Myös perheen systeemisyys on hyvä tuoda esille, eli miten toisen käyttäytyminen vaikuttaa toiseen ihmiseen. Tätä voi tuoda esille kysymällä lapselta, mitä hän ajattelee vanhempiensa ajattelevan hänen käytöksestään. Vahvemman vuorovaikutuksen pohjalta perheen on helpompi tehdä yhteistyötä tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämän tutkimuksen istuntojen edetessä korostuivat vanhempien kehumisen tärkeys aina kun lapsi onnistuu jossain ja etenee ongelman ratkaisussa. Korostettavia asioita olivat myös myönteisen vuorovaikutuksen ylläpitäminen. (Conoley ym 2003, 365-366.)

Myös Dielman & Franklin (1998) tuovat esille esimerkin poikkeuskysymyksen käytöstä. Ratkaisukeskeistä mallia käyttäessä kouluympäristössä sosiaalityöntekijä korostaa työntekijän ja lapsen yhteisistä keskusteluista tulleita ratkaisuja. Työntekijä tuo esille lapsen aiempia onnistumisia ja ratkaisuja. Tällöin hän käyttää poikkeuskysymystä tuomaan esiin poikkeuksia ongelmatilanteeseen. Ihmekysymystä hän käyttää visualisoimaan tulevaisuuden ratkaisuja, joka saa lasta ajattelemaan omia käyttäytymiseen liittyviä muutoksia. Se, että saa lapsen kuvittelemaan positiivisen käyttäytymisen ja sen tuomat positiiviset vaikutukset, on vaikuttavaa. (Dielman & Franklin 1998, 262-263.)

Kun päämäärä ja ratkaisuvaihtoehdot on nimetty, voidaan perheeltä kysyä ihmekysymys. Perhettä voidaan neuvoa miettimään sellaisen positiivisen ihmeen, joka toteutuu yön aikana. Kun aamulla herää, ihme on tapahtunut ja ongelma on kadonnut, ja voidaan miettiä, miltä silloin tuntuu, ja mitkä kaikki asiat ovat silloin muuttuneet. Silloin voi tuoda esiin juuri ihmeen tuomat positiiviset vaikutukset. Asteikkokysymystä taas voi käyttää ihmekysymyksen jälkeen kuvaamaan sitä, kuinka halukkaita perhe on tekemään töitä ongelman ratkaisemiseksi ja myös sitä, millä todennäköisyydellä heidän mielestään tämä ihme tulee tapahtumaan. (Conoley ym 2003, 365-366.)

Myös Dielman & Franklin (1998) tuovat esille, miten ihme- ja asteikkokysymystä voidaan hyödyntää. Koska asiakkaat voivat vain itse muuttaa itseään, on heidän tärkeää huomata, millaisia eroja muut huomaavat hänen käyttäytymisessään. Tätä voidaan havainnollistaa ihmekysymyksellä siten, että kuvitellaan miten muut ihmiset asiakkaan ympärillä käyttäytyvät, kun asiakkaan käytös muuttuu. Asteikkokysymystä käytetään tässä yhteydessä mittaamaan ongelman vakavuutta asiakkaan mielestä. Sillä voidaan myös mitata sitä, missä kohtaa hän näkee itsensä asteikolla sillä hetkellä verrattuna aikaisempaan tilanteeseen. Tällöin voidaan keskustella, mitä asioita on tehty ja mitä vielä tehdään tilanteen parantamiseksi. Tätä voidaan siis käyttää myös arvioimaan asian edistystä. (Dielman & Franklin 1998, 263.)

Motivoiva haastattelu on taas neuvontatyylinä suuntautunut enemmän eri riippuvuuksien interventioon, jossa on jo selkeästi vastakkaisasettelua ja suostuttelua. Vastuu muutoksesta on asiakkaalla itsellään, mutta ohjaaja antaa neuvoja ja eri vaihtoehtoja. Ohjaajan on tärkeää olla empaattinen ja tukea asiakkaan optimismia ja luoda uskoa tulevaisuuteen. Ohjaajan tehtävänä on motivoida asiakasta ja saada asiakas sitoutumaan muutoksen tekemiseen. Kun muutosvastarintaa esiintyy, ohjaajan tulee suhtautua siihen myötäilemällä, eikä lähteä mukaan kiistelyyn. Asiakasta

johdatellaan haluamaan itse muutosta. Vastakkainasettelulla haetaan tuotavaksi esiin ristiriitoja, joita on nykyisen käyttäytymisen ja asiakkaan omien arvojen välillä. Kun tuodaan esiin nykyisen käyttäytymisen seurauksia, saadaan asiakas itse motivoitumaan muutokseen. (Lewis & Osborn 2004, 39.)

Motivoiva haastattelu sisältää asiakkaan kuuntelemista ja empaattisuutta, jossa myös korostetaan asiakkaan omaa vastuuta ja hänen kykijensä korostamista. Työntekijän tulee välttää määräämistä ja liiallista ohjaamista. Tämä periaate on myös ratkaisukeskeisessä ohjaamisessa, jossa asiakasläh- töisyys toteutuu asiakkaan määritellesä itse tavoitteensa, jolloin asiakkaan kanssa tehtävässä yh- teistyössä on oletettavissa vähemmän vastarintaa. (Anis 1999, 66.)

Lewisin ja Osbornin (2004) esimerkkitapauksesta pääteltiin, että ratkaisukeskeisen ohjaustyylin yh- distäminen motivoivaan haastatteluun on tehokasta. Asiakkaan tarinaa kuunnellaan osoittaen ai- toa kiinnostusta ja kunnioitusta. Aikaisemman onnistumiset otetaan huomioon ja niiden pohjalta kannustetaan tekemään uusia ratkaisuja tavoitteiden saavuttamiseksi. Juuri nämä asiat toteutuvat molemmissa ohjaamistavoissa. Kumpikin neuvontatyyli kannustaa asiakasta kunnioittavaan oh- jaussuhteeseen, jossa huomioidaan asiakkaan omat vahvuudet tärkeimpinä osatekijöinä hänen pa- rantumisessaan. (Lewis & Osborn 2004, 46.)

7 Pohdinta ja johtopäätökset

7.1 Tutkimustulosten yhteenvetoa

Tutkimusaineisto koostui yhteensä viidestä tutkimuksesta, jotka on esitelty tarkemmin liitteessä 1. Kaikissa tutkimuksissa toistui samankaltaiset ratkaisu- ja voimavaralähtöiset ohjaamisen periaat- teet ja keinot. Luokittelun mukaisesti kaikista tutkimuksista löytyi samankaltaisuuksia ratkaisu- ja voimavarakeskeisestä ajattelutavan ominaisuuksista, kuten empaattisuus, asiakaslähtöisyys, asia- kasta arvostava kohtaaminen, tasaveroisen asiakassuhteen luominen, kuunteleva ja asiakkaan omia voimavaroja huomioiva ohjaaminen. Käytännön ohjaustilanteisiin löytyi yhtäläisyyksiä tule- vaisuuteen ohjaavista toimintatavoista, joissa keskitytään tulevaisuuteen ja ratkaisuihin positiivi- suuden kautta eikä keskitytä menneeseen tai negatiivisiin asioihin. Näitä keinoja vahvistamaan oli tutkimuksissa käytetty poikkeus-, ihme-, tai asteikkokysymyksiä sekä motivoivaa haastattelua. Täl-

laista ratkaisu- ja voimavaralähtöistä ohjausta voidaan hyödyntää erilaisissa lapsi- ja perhepalveluissa vanhemmuuden tukemiseen, lapsen ja koko perheen hyvinvoinnin parantamiseksi. Jotta apu saataisiin ajoissa ja oikea-aikaisesti, tulisi palveluita ja ohjaamista olla tarjolla varhaisen tuen palveluissa ja matalla kynnyksellä.

Aniksen (1999, 65-66) tutkimuksessa tuli esille mm. asiakaslähtöisyys, jolloin asiakaskin motivoituu paremmin, kun tavoitteiden asettaminen lähtee asiakkaasta itsestään. Myös Vuokila-Oikkonen ja Keskitalo (2018, 166-167) toivat esille asiakaslähtöisyyden tärkeyden, asiakkaan omien voimavarojen vahvistamisen ja dialogisuuden. Asiakkaan omien voimavarojen vahvistamisen tärkeyden toivat esille myös Conoley ja muut (2003, 362) ja että huomioita tulee kiinnittää siihen, mitä hyvää tulee lisätä. Myös Lewis ja Osborn (2004, 38-39) tuovat esille asiakkaan omien vahvuuksien hyödyntämisen. Dielman ja Franklin (1998, 262) lisäävät vielä osaltaan sen, että on hyvä kiinnittää huomiota asiakkaan positiivisiin asioihin sen sijaan, että jäisi pohtimaan ongelmia liikaa.

Käytännössä on työntekijän roolina ohjata puhetta ratkaisu- ja voimavarakeskeiseen suuntaan (Anis 1999, 67-68). Sekä Anis (1999, 66) että Lewis ja Osborn (2004, 39) tuovat motivoivan haastattelun yhteydessä olevan erittäin tärkeää, että ohjaaja on empaattinen. Lewis ja Osborn (2004, 46) lisää myös sen, että ohjaajan tulee luoda uskoa tulevaisuuteen ja olla aidosti kiinnostunut asiakkaastaan, kunnioittaa asiakasta ja kiinnittää huomiota asiakkaan aikaisempiin onnistumisiin. Myös Vuokila-Oikkonen ja Keskitalo (2018, 168-170) tuovat esille aidon kiinnostuksen ja kunnioituksen asiakasta kohtaan olevan tärkeää, ja että edistymisessä tulee edetä pienin askelin.

Coloney ja muut (2003) tuovat myös esille pienin askelin etenemisen, ja eivät kannata ongelmapuhetta. Heidän tutkimuksessaan on käytetty sekä poikkeus-, ihme-, että asteikkokysymyksiä. (Conoley ym 2003, 363-366.) Myös Dielmanin ja Franklinin (1998, 262-263) tutkimuksessa on käytetty poikkeuskysymystä tuomaan esiin positiivista poikkeamaa ongelman keskellä, ihmekysymystä havainnollistamaan positiivista tunnetta, mikä tulee ongelman poistuttua ja asteikkokysymystä esim. mittaamaan asian edistymistä.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että ratkaisu- ja voimavarakeskeistä ohjausta toteutetaan monenlaisissa ympäristöissä, joissa työskennellään lasten, vanhempien ja koko perheiden kanssa. Ohjaajan näkökulmasta vanhemmuuden tukeminen on aina osa palvelua tai toimintaympäristöä,

jossa vanhempi tai lapsi on ja, jonka tausta-ajatuksena on lapsen ja koko perheen hyvinvointi. Kysymyksessä voi olla perheen kanssa tehtävästä sosiaalityöstä, vanhemman sosiaalisesta kuntoutuksesta, perheterapiasta, koulusta tai oppilaitoksesta.

Yleisesti ottaen tutkimuksista voidaan sanoa, että vaikuttavuutta on ollut aina positiiviseen suuntaan. Jotkut otokset ovat olleet pieniä, mutta niidenkin tapausesimerkkien kohdalla asiakas on aina hyötynyt ratkaisu- ja voimavarakeskeisestä mallista. Aina ei kuitenkaan olla voitu todistaa tällaisen ohjaustyylin olevan esimerkiksi jotain toista ohjaustyyliä parempi. Useissa tutkimuksissa tuli ilmi kuitenkin ratkaisu- ja voimavarakeskeisen lähestymistavan olevan positiivisempi kuin jonkun toisen ongelmalähtöisen lähestymistavan. Ratkaisu- ja voimavarakeskeisessä työskentelyssä saatiin usein myös nopeammin tuloksia, kuin joissain pidemmissä terapiamalleissa.

7.2 Pohdinta

Lähtökohtana opinnäytetyön aiheen valinnalle on yhteiskunnallisesti ajankohtainen aihe, joka kiinnostaa kirjoittajia ja joka on myös vahvasti ollut esillä sosionomi (AMK) -tutkintoon kuuluvilla harjoittelujaksoilla. Lapsi- ja perhepalveluissa työskennellessä on tullut vastaan huomioita ratkaisu- ja voimavaralähtöisen ohjaamisen tärkeydestä, ja juuri sen käyttämisestä vanhemmuuden tukemisessa. Vanhemmuuden tukeminen on suoraan yhteydessä lapsen ja koko perheen hyvinvointiin, ja mitä aikaisemmassa vaiheessa perhe saa apua, sen vaikuttavampaa se on. Tutkimuskysymykseksi muotoutui ”*Miten ratkaisu- ja voimavarakeskeistä ohjausta voidaan hyödyntää vanhemmuuden tukemisessa?*”.

Tutkimuksien perusteella saatiin vastaus tutkimuskysymykseen. Kirjallisuuskatsaukseen on koottu kattavasti erilaisia ominaisuuksia, joita ratkaisu- ja voimavaralähtöinen lähestymistapa sisältää, ja mitä se tarkoittaa asiakkaan ohjaamisessa. Tutkimuksista tuli esille myös hyvin konkreettisia tapoja ja kysymyksiä, joita asiakkaalta voidaan kysyä, jotta päästään myönteisyyden kautta haluttuun lopputulokseen. Tutkimusten perusteella näitä malleja voi hyödyntää monenlaisissa lapsi- ja perhepalveluissa, missä ollaan tekemisissä lasten ja perheiden kanssa. Näin ollen opinnäytetyö tarjoaa lukijalleen keinoja, miten ratkaisu- ja voimavarakeskeistä ohjausta voidaan hyödyntää vanhemmuuden tukemisessa.

Jatkotutkimusta olisi mielenkiintoista tehdä johonkin oikeaan työpaikkaan lapsi- ja perhepalveluiden kentällä esimerkiksi kyselyn avulla. Työntekijöiltä olisi mielenkiintoista kysyä, mitä he ovat mieltä ratkaisu- ja voimavarakeskeisestä työtavasta, toteuttavatko he sitä itse, ja miten he sitä toteuttavat. Käytetäänkö tänä päivänä missä määrin motivoivaa haastattelua, tai tietynlaisia ratkaisu- ja voimavara- lähtöisiä kysymyksiä tietoisesti, vai onko tämä vielä hyvinkin vieras asia työntekijöille. Myös ratkaisu- ja voimavarakeskeiseen koulutukseen, johon työnantajatkin suosittelevat osallistua olisi mielenkiintoista osallistua ja nähdä, mitä uutta se toisi omaan tietämykseen erityisesti tämän opinnäytetyön tekemisen jälkeen.

7.3 Kirjallisuuskatsauksen luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön aihevalinta täyttää hyvän aiheen kriteerit, aiheen aidosti kiinnostaessa tutkijoita. Lisäksi se sopii sosionomin tutkinto-ohjelmaan ja syventää tutkijoiden omaa osaamista ja tietoa tutkittavasta aiheesta, sekä on ajankohtainen ja merkityksellinen niin yksilö-, yhteisö, kuin yhteiskuntatasolla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 77-78.) Opinnäytetyötä ohjaa eettiset periaatteet, kuten lähdekritiikin ja tekijänoikeuksien kunnioittaminen. Kaikkien lähteiden käytössä on noudatettu tarkkaavaisuutta lähdemerkintöjen suhteen: Tekstiviitteet on merkitty asianmukaisesti tekstiin ja koko lähde lähdeluetteloon, eikä kenenkään toisen tekstiä ole käytetty omana. Tiedonhankintaprosessi on kuvattu ja raportoitu avoimesti ja tulosten esittämisessä on oltu huolellisia. (Hyvä tieteellinen käytäntö 2012, 6; Hirsjärvi ym. 2009, 24-26.)

Tutkimuksia etsiessä käytettiin laajasti sekä suomenkielisiä että englanninkielisiä tietokantoja käyttäen monipuolisesti eri hakusanoja tutkittavaan aiheeseen ja aihepiiriin liittyen. Hakuja tarkennettiin vastaamaan vertaisarvioituja materiaaleja, tai sisältöä tutkiessa siitä ilmeni muutoin sen olevan luotettava tutkimus. Tutkimuksien ikää ei rajattu kovinkaan tarkasti ratkaisu- ja voimavarakeskeisyyden aiheena ollessa ajaton. Ilmiö on myöskin sen verran uusi, ettei erityisen vanhoja tutkimuksia tullut vastaan.

Tutkimusten pieni määrä saattaa olla tutkimuksen luotettavuutta heikentävä tekijä. Aiheeseen liittyviä tutkimuksia löytyi suhteellisen vähän. Kaikissa oli kuitenkin toistettavissa samoja piirteitä, eikä olisi ollut tarpeenmukaista löytää enää muita tutkimuksia. Tutkimusta heikentävänä tekijänä

voidaan pitää tutkijoiden heikkoa vieraan kielen osaamista, joten englanninkielisen aineiston ymmärtäminen ja tulkitseminen asettavat tutkimukselle haasteita. Lisäksi opinnäytetyöprosessin kii-reellinen aikataulu saattaa olla laatua heikentävä tekijä.

Näkökulma lähteitä tutkittaessa on ollut löytää erilaisia ratkaisu- ja voimavaralähtöisiä ohjaamisen keinoja erilaisissa tilanteissa, ei niinkään punnita, kuinka vaikuttavia ratkaisu- ja voimavaraiset kei-not ovat valituissa tutkimuksissa. Lähtökohtana on jo ajatus ratkaisu- ja voimavarakeskeisten oh-jaamistapojen olevan vaikuttavia ja tämän päivän sana, koska niiden käyttämistä suositellaan esi-miehienkin puolesta työpaikoilla ja jopa kannustetaan keräämään siihen liittyvää lisäkoulusta. Näin ollen emme etsineetkään esimerkiksi kritiikkiä esittäviä tutkimuksia, vaan tavoitteenamme oli löy-tää ratkaisu- ja voimavaralähtöisen ohjaamisen eri keinoja ja kuvata siihen tyypillisiä periaatteita eri ympäristöissä hyödynnettäväksi.

Lähteet

Aaltola, J. & Valli, R. 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ala-Krekola-Suni, A. 2012. Yhdenvertaisuutta, omanarvontuntoa ja yhdessä tekemistä. Erityisen tuen moniammatillinen ohjausmalli lukivaikkeuden kysymyksiin Mynämäen lukiossa. Yksin puurtamisesta kohti vertaistukea ja moniasiantuntijuutta. Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä. Kasvatustieteiden tiedekunta, opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 25.4.2021. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/39985/1/URN:NBN:fi:jyu-201210142675.pdf>.

Anis, M. 1999. Ratkaisukeskeisen menetelmän arviointitutkimus. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 25.4.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/76034/ratkes2_99_Anis.pdf?sequence=1.

Apua ja tukea vanhemmuuteen. N.d. Äänekosken perhekeskustoiminta. Viitattu 9.5.2021. <https://www.aanekoskenperhekeskus.fi/tukea-vanhemmuuteen>.

Asiakaslähtöisyys. 2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 19.4.2021. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/palvelun-sisallot/yksilotyoskentely/asiakaslahtoisuus>.

Bardy, M. 2013. Lapsen oikeudet ja hyvinvoinnin ulottuvuudet. Julkaisussa Bardy, M. (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimessä. 4. painos. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 62-70. Viitattu 19.4.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1.

Conoley, C.W., Graham, J.M., Neu, T. & Craig, M.C. 2003. Solution-Focused Family Therapy with three aggressive and oppositional-acting children. Family Process, 42, 3, 361-374. Viitattu 3.5.2021. <https://search-proquest-com.ezproxy.jamk.fi:2443/docview/218870285/fulltext/1FA2CD06D3734AA0PQ/1?accountid=11773>.

De Jong, P. & Berg, I. K. 2020. Ratkaisukeskeisen terapian oppikirja. 5. painos. Helsinki: Lyhytterapiainstituutti 2020.

Dialogisuus ja ratkaisukeskeisyys. 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 19.34.2021. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/palvelun-sisallot/yksilotyoskentely/dialogisuus-ja-ratkaisukeskeisyys>.

Dielman, M.B. & Franklin, C. 1998. Brief solution-focused therapy with parents and adolescents with ADHD. Social Work in Education, 20, 4, 261-268. Viitattu 3.5.2021. <https://search-proquest-com.ezproxy.jamk.fi:2443/docview/210933773/2C5BA28660384ABAPQ/23?accountid=11773>.

Halme, N., Hedman, L., Ikonen, R. & Rajala, R. 2018. Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2018. Viitattu 16.5.2021.

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136748/URN ISBN 978-952-343-115-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136748/URN%20ISBN%20978-952-343-115-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

Hakulinen, T. 2019. Vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen äitiys- ja lastenneuvolapalveluissa. Teoksessa Hakulinen, T., Laajasalo, T & Mäkelä, J. (toim.) Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 20-29. Viitattu 9.5.2021. [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN ISBN 978-952-343-357-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN%20ISBN%20978-952-343-357-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

Helle, L. 2005. Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen näkökulma vuorovaikutuksessa. Teoksessa Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY 2002.

Hastrup, A. 2019. Johdanto. Julkaisussa Hastrup, A. (toim.) 2019. Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma –kärkihankkeeseen liittyvät tehtävät. Toteuttamissopimuksen loppuarviointi. Työpäpaperi 44/2019. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 6-7. Viitattu 1.5.2021. [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139062/URN ISBN 978-952-343-451-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139062/URN%20ISBN%20978-952-343-451-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.

Helander, J. 2000. Oppiminen ratkaisusuuntautuneessa terapiassa ja ohjauksessa. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos, tutkimuksia 169. Helsinki. Viitattu 17.5.2021. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19765/oppimine.pdf?sequence=4>.

Helminen, J. 2006. Perhe-elämää kodin ja työn ristiaallokossa. Teoksessa Helminen, J. (toim.) 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 16-18.

Hyvä tieteellinen käytäntö. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 14.5.2021. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi, perhetyön arkea. Helsinki: Edita Publishing.

Kaimola, K. 2005. Koti terveen itsetunnon harjoittelukenttä. Teoksessa Syrjälä, J. Vahva vanhemmuus – paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: Väestöliitto. 15.

Karjalainen, E. & Kääriäinen, S. 2012. ”Mä luulen, että meillä on aika semmosta onnellista arkea kuitenkin” Myönteinen vanhemmuus perheen arjessa. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 20.4.2021. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/38309/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201208202178.pdf>.

Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa. Lapsiperheiden peruspalvelujen kehittäminen. Helsinki: Stakes. Viitattu 30.4.2021. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77109/R281-2004-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Korhonen, S. & Holopainen, L. 2015. Vanhempana vahvemmaksi – kohti myönteistä vuorovaikutusta. Kirja vanhemmuudesta ja sen tukemisesta. Jyväskylä: Satu Korhonen.

Kulju, E. 2019. Huomaa hyvä vanhemmuudessa. Vanhemmuuden tuen minimien tarkastelua Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahviloissa. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön pro gradu tutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Viitattu 4.5.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/105877/1558505477.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Laadullinen sisällönanalyysi. N.d. Tietoarkisto. Viitattu 22.2.2021. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonaalyysi/>.

Lahikainen, A.R. & Paavonen, J.E. 2011. Perhe ja lapsen hyvinvointi. Tampereen yliopisto. Viitattu 20.4.2021. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66221/perhe_ ja_ lapsen_ hyvinvointi_ 2011.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Lappalainen, K. 2018. Vanhemmuuden tukeminen ja sosiaalisen tuen merkitys. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 19.4.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/159373/Lappalainen_Katri.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE), 2019. Loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 20.4.2021. https://stm.fi/documents/1271139/4067344/LAPE_k%C3%A4rkihanke_loppuraportti_2019.pdf/87d61c67-cf44-75a7-7d4f-cc5d0b258b8c/LAPE_k%C3%A4rkihanke_loppuraportti_2019.pdf.

Lapsiperheiden varhaisen tuen palvelut. N.d. Alavus. Viitattu 15.5.2021. <https://www.alavus.fi/media/lapsiperheiden-varhaisen-tuen-palvelut.pdf>.

Lastensuojelun arviointi. 2015. Turun kaupungin tarkastuslautakunnan julkaisut. Viitattu 17.5.2021. https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/2014_lastensuojelun_arviointi_tarkastuslautakunta_2.6.2015.pdf.

Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit. Tavoitteena tietoon perustuva lapsipolitiikan johtaminen. 2011. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. Viitattu 19.4.2021. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75502/tr3.pdf?sequence=>

Lewis, T.F. & Osborn, C.J. 2004. Solution-Focused Counseling and Motivational Interviewing: A Consideration of Confluence. Journal of Counseling and Development, 82, 1, 38-48. Viitattu 3.5.2021. <https://search-proquest-com.ezproxy.jamk.fi:2443/docview/219045967/fulltext/3370C5BCEC164C37PQ/1?accountid=11773>.

Mitä perhekeskus tekee? 2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 9.5.2021. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perhekeskus/mita-perhekeskus-tekee>.

Onnismaa, J. 2011. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Gaudeamus.

Palvelut perheille. N.d. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 1.5.2021. <https://stm.fi/palvelut-perheille>.

Pelkonen, M. 2019. Vanhemmuuden ja parisuhteen tuki perhekeskuksen ydintehtävänä. Teoksessa Hakulinen, T., Laajasalo, T & Mäkelä, J. (toim.) Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen teoriasta käytäntöön. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisu, 106-113. Viitattu 9.5.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Poikolainen, J. 2014. Lasten positiivisen hyvinvoinnin tutkimus -metodologisia huomioita. Artikkel. Viitattu 29.4.2021. <http://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2014/2/lastenpo.pdf>.

Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. & Vepsä, P. 2019. Ammattina sosionomi. Helsinki: Sanoma Pro.

Riikonen, E. 1992. Auttamistyön ongelmäkäsitykset ja haastattelukäytännöt. Ongelmakielestä kompetenssikieleen. Helsinki: Kuntoutussäätiön tutkimuksia 32.

Rostila, I. 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 9.5.2021. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47920/3/SoPhi61_978-951-39-6498-6.pdf.

Rönkkö, L. & Rytkönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Salmi, S. & Lipponen, L. 2013. Lapsen voimavarat lapsen hyvinvoinnin edistäjinä. Alle kouluikäisten lasten hyvinvoinnin tukeminen vanhempien, päivähoidon ja neuvolan yhteistyöllä. Socca. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 4.5.2021. http://www.socca.fi/files/3128/Lapsen_voimavarat_hyvinvoinnin_edistajina_raportti.pdf.

Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. 2014. Työn ja perheen yhteensovittaminen hyvinvoinnin tekijänä. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 38-51. Viitattu 5.5.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja. Viitattu 1.4.2021. https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf.

Sesay, A. 2013. Voimavara- ja ratkaisukeskeinen näkökulma ohjaustyössä. Elinikäisen ohjauksen verkkolehti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 7.6.2013. Viitattu 16.5.2021. <https://blogit.jamk.fi/oppari/2015/09/02/netista-loytynyt-power-point/>.

Sayed, T. 2015. Ratkaisukeskeinen ja voimavarakeskeinen ohjaus. Teoksessa Näkki, P. & Sayed, T. (toim.) 2015. Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Helsinki: Edita, 8-24.

Sihvonen, E. 2016. Huoli kadonneesta vanhemmuudesta 2000-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa: lasten kasvatus ja vastuullinen vanhemmuus. *Kasvatus & Aika* 2016, 72–86. Viitattu 25.4.2021. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68587/29890?acceptCookies=1>.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Finlex. Viitattu 16.5.2021. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>.

Sosiaalihuoltolaki uudistuu. 2015. Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja siihen liittyvät muut lain-säädäntö uudistukset. Sosiaali- ja terveysministeriö. Powerpoint-diat. 9.3.2015. Viitattu 14.5.2021. <https://www.slideshare.net/stmslide/sosiaalihuoltolaki-uudistuu-lapsiperheet>.

Teemoittelu. 2016. KOPPA. Jyväskylän yliopiston digitaalinen tietopankki. Viitattu 14.5.2021. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>.

Pikkulapsiperheiden määrä vähentynyt lähes viidenneksellä 2010-luvulla. 2020. Tilastokeskus. Viitattu 14.5.2021. https://www.stat.fi/til/perh/2019/perh_2019_2020-05-22_tie_001_fi.html.

Vanhemmille annettu tuki auttaa perhettä eteenpäin. 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 20.4.2021. <https://stm.fi/-/vanhemmille-annettu-tuki-auttaa-perhetta-eteenpain>.

Vilen, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Siven, T., Neuvonen S. & Kurvinen, A. 2006. *Lapsuus: erityinen elämänvaihe*. Helsinki: WSOY.

Vilen, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen S. & Tapio N. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Vilen, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. *Kohtaamisia lapsiperheissä – menetelmiä perhetyöhön*. Helsinki: Kirjapaja, 9-59.

Vuokila-Oikkonen, P. & Keskitalo, E. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen voimavara- ja ratkaisukeskeiset menetelmät. Teoksessa Kostilainen, H. & Nieminen, A. (toim.) 2018. *Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Tampere: Juvenes Print, 164-176. Viitattu 2.5.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141721/Diak_Ty-oelama_13_verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y.

Äänekosken perhekeskus Kerkkä. N.d. Äänekosken perhekeskustoiminta. Viitattu 9.5.2021. <https://www.aanekoskenperhekeskus.fi/>.

Liitteet

Liite 1. Opinnäytetyöhön valitut tutkimusaineistot

Tutkimuksen tekijät, julkaisu- vuosi	Aineiston nimi	Julkaisupaikka
Anis Merja 1999	Ratkaisukeskeisen menetelmän arviointitutkimus	Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
Vuokila-Oikkonen Päivi ja Keskitalo Elsa 2018	Sosiaalisen kuntoutuksen voimavara- ja ratkaisukeskeiset menetelmät teoksessa Kostilainen H ja Neminen A (toim.) Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia	Tampere: Diakonia ammattikorkeakoulun julkaisuja, Juvenes print
Conoley Collie W, Graham James M, Neu Todd, Craig Marla C 2003	Solution-Focused Family Therapy with three aggressive and oppositional-acting children	Family Process, 42, 3, 361-374.
Dielman Marc B ja Franklin Cynthia 1998	Brief solution-focused therapy with parents and adolescents with ADHD	Social Work in Education, 20, 4, 261-268.
Lewis Todd F ja Osborn Cynthia J 2004	Solution-Focused Counseling and Motivational Interviewing: A Consideration of Confluence	Journal of Counseling and Development, 82, 1, 38-48.